

”Siks, koska kaikki lapset tykkää siitä”

Viisivuotiaiden lasten kokemuksia päiväkodin ruokailu-, ulkoilu- ja lepotilanteista

Päivi Ojala & Raija Kipinä

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö

Lapset ja nuoret

Sosionomi (AMK)

KEMI 2013

ALKUSANAT

Haluamme kiittää opinnäytetyömme mahdollistajia eli päiväkotia Wilhelmiina Oy:n omistajia, henkilökuntaa ja etenkin haastateltuja viisivuotiaita hoitolapsia. Haastatellut lapset keskittyivät haastatteluihin todella hyvin ja antoivat meille hyvän kokemuksen lapsen haastattelemisesta ja mielipiteen kuulemisesta. Kiitos myös opinnäytetyötämme ohjanneille opettajille, joilta saimme tukea ja neuvoja työmme toteuttamiseksi.

Haukiputaalla 5.3.2013 Päivi Ojala ja Raija Kipinä

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Koulutusala

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma, Lapset ja nuoret
Opinnäytetyön tekijä(t):	Päivi Ojala ja Raija Kipinä
Opinnäytetyön nimi:	”Siks, koska kaikki lapset tykkää siitä” Viisivuotiaiden lasten kokemuksia päiväkodin ruokailu-, ulkoilu- ja lepotilanteista
Sivuja (joista liitesivuja):	50 (9)
Päiväys:	4.3.2013
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Susanna Helavirta ja Kaisu Vinkki
<p>Opinnäytetyön kuvaus: Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää Päiväkotijärjestelmä Oy:n viisivuotiaiden hoitolaisten kokemuksia ruokailuun, ulkoiluun ja lepoon liittyen. Millaisia kokemuksia viisivuotiaalla lapsella on ruokailusta, ulkoilusta ja levosta päiväkodissa? Työmme tarkoituksena on myös tarkastella sitä, mikä merkitys lapsen kokemuksen kuulemisella on sekä, miten kasvattajana voisi huomioida lapsilta saatuja tuloksia käytännön työssä suunniteltaessa ruokailu-, ulkoilu- ja lepotilanteita.</p> <p>Teoreettinen viitekehys: Määrittelemme päiväkodin varhaiskasvatuksen, koska siinä ohjeistetaan, mitä on onnistunut varhaiskasvatus ja miten edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Halusimme ottaa työssä tarkempaan teoreettiseen tarkasteluun lapsilähtöisyyden, sillä lapsilähtöisyyteen sisältyy lapsen kokemuksen ja mielipiteen kuuleminen. Käsittelemme myös leikki-ikäisen lapsen kehitystä, jotta osaisimme huomioida lasten iän haastattelun aikana. Työssämme huomioimme perushoidolliset tilanteet ja sen, mikä merkitys niillä on lapsen elämään. Mukana on myös teoriaa pienryhmätoiminnasta ja kasvattajan roolista.</p> <p>Opinnäytetyön metodologinen esittely: Työmme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka on toteutettu puolistrukturoidun teemahaastattelun ja erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla. Analyysivaihe on toteutettu sisällönanalyysia käyttäen.</p> <p>Opinnäytetyön keskeiset tulokset ja johtopäätökset: Haastatteluvastausten perusteella lapset ovat pääpiirteittäin tyytyväisiä perushoidollisiin tilanteisiin ja kokevat niiden sujuvan. Suurin osa lapsista kokee saavansa rauhasa syödä, pukea, nukkua ja levähtää päiväkodissa. Lasten vastaukset ilmentävät, että perushoitotilanteet ovat suunniteltuja ja mahdollisuuksien mukaan porrastettuja toimintoja. Haastatteluista selvisi, että viisivuotias lapsi kaipaa päiväkodissa turvaa ja hellyyttä, mutta toisaalta omatoimisuuden tukemista ja mahdollisuuksia oppimiseen perushoitotilanteissa. Lasten vastauksista ilmeni myös lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksen tärkeys päiväkodissa.</p>	
Asiasanat: Perushoito, lapsilähtöisyys, viisivuotias lapsi, varhaiskasvatus, lapsi haastateltavana, pienryhmätoiminta, vuorovaikutus	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Social Services

Degree programme:	Degree Programme in Social Services, Children and Youths
Author(s):	Raija Kipinä and Päivi Ojala
Thesis title:	'Because All Children Like It'. Experiences of a Children of Five of Meals, Outdoor Activities and Rest at a Day Nursery
Pages (of which appendixes):	50 (9)
Date:	4 March 2013
Thesis instructor(s):	Susanna Helavirta and Kaisu Vinkki
<p>Description of thesis: The purpose of our graduate thesis was to study the experiences of five-year-old children of meals, outdoor activities and rest at Wilhelmiina Day Nursery. What are a five-year-old child's experiences of meals, outdoor activities and rest at the day nursery like? In our work we have also discussed the meaning of listening to a child's experience and how an educator could take into account findings from children in practical work in planning meals, outdoor activities and rest.</p> <p>Theoretical framework: We will define early education at a day nursery, because it gives instructions about what successful early education is and about how to promote the child's growth, development and learning. We wanted to pay closer theoretical attention to child-orientedness, because it involves listening to a child's experience and opinion. We will also discuss the development of a preschooler to be able to consider the age of the children during interviews. Our work will consider situations of basic care and their role in the child's life. We have also included some theory about small group activities and the role of an educator.</p> <p>Methodological introduction of the graduate thesis: Our qualitative study was carried out by means of a semi-structured thematic interview and various functional methods. The results were interpreted by content analysis.</p> <p>Primary findings and conclusions of the thesis: The interviews show that the children are, as a rule, satisfied with basic care situations. Most children feel they can, without difficulty, eat, get dressed, sleep and rest at the day nursery. The children's answers indicate that the basic care situations are planned and, if possible, staggered. A summary of the interview results showed that a day nursery child of five needs, on one hand, tenderness and security, on the other hand, support for his/her own initiative and opportunities for learning in situations of basic care. The children's answers also showed that interaction between child and adult was important at the day nursery.</p>	
<p>Keywords: basic care, child-orientedness, child of five, early education, child as interviewee, small group activities, interaction</p>	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
SISÄLLYS	5
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS	8
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja aiheen synty	8
2.2 Tutkimusmenetelmät ja toteutus	9
2.3 Eettiset huomiot	14
3 TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLINEN VIITEKEHYS.....	16
3.1 Päiväkodin varhaiskasvatus	16
3.2 Lapsilähtöisyys.....	17
3.3 Leikki-ikäisen lapsen kehitys	19
3.4 Arjen perustilanteet ja niiden hoidollisuus ja kasvatuksellisuus päiväkodissa	21
3.5 Pienryhmätoiminta mahdollistaa oppimisen ja vuorovaikutuksen	25
3.6 Kasvattajan rooli	28
4 AINEISTON ANALYYSI	30
4.1 Sisällönanalyysi	30
4.2 Lasten kokemukset ruokailutilanteesta	31
4.3 Lasten kokemukset ulkoilutilanteeseen liittyen	33
4.4 Lasten kokemukset lepotilanteesta.....	36
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	38
6 POHDINTA	45
LÄHTEET	49
LIITTEET	51

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n viisivuotiaiden hoitolaisten kokemuksia perushoidollisiin tilanteisiin liittyen. Millaisia kokemuksia viisivuotiaalla lapsella on ruokailusta, ulkoilusta ja levosta päiväkodissa? Työmme tarkoituksena on myös tarkastella sitä, mikä merkitys lapsen kokemuksen kuulemisella on sekä miten kasvattajana voisi huomioida lapsilta saatuja tuloksia käytännön työssä suunniteltaessa ruokailu-, ulkoilu- ja lepotilanteita. Päiväkodin johtajalta saimme idean lasten kokemuksen ja mielipiteen keräämiseen päiväkodin toiminnoista, kun kysyimme häneltä, olisiko heillä tarvetta jonkinlaiselle kyselylle. Aihetta työstäessä päädyimme rajaamaan työmme aiheen koskemaan päiväkodin perushoitotilanteita eli ruokailua, ulkoilua ja lepoa, sillä suurin osa päivähoidon päivästä koostuu näistä osa-alueista.

Määrittelimme päiväkodin varhaiskasvatuksen, koska siinä ohjeistetaan, mitä on onnistunut varhaiskasvatus ja miten edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Halusimme ottaa työssä tarkempaan teoreettiseen tarkasteluun lapsilähtöisyyden ja lapsilähtöiset menetelmät, sillä lapsilähtöisyyteen sisältyy lapsen kokemuksen ja mielipiteen kuuleminen. Käytimme myös lapsia haastatellessa lapsilähtöisiä, toiminnallisia menetelmiä haastattelun tukena. Otimme teoriaksi mukaan leikki-ikäisen lapsen kehityksen, koska valitsimme haastateltaviksi viisivuotiaat lapset, jotta osaisimme huomioida lasten iän haastattelun aikana. Huomioimme työssämme myös perushoidolliset tilanteet ja sen, mikä merkitys niillä on lapsen elämään. Työssämme on teoriaa pienryhmätoiminnasta, koska se mahdollistaa lapsen kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen ja oppimisen sekä osallistaa lasta. Nostamme esille kasvattajan roolin päiväkodissa, sillä lasten haastatteluvastauksista nousi esille lasten toiveita kasvattajia kohtaan.

Olemme myös itse havainneet alalla työskennelleinä, että näihin perushoitotilanteisiin voisi panostaa enemmänkin kasvatuksellista ja opetuksellista puolta isompien hoitolaisten kanssa. Meitä kiinnosti kuulla lasten kokemuksia ja mielipiteitä päiväkodin ruokailusta, ulkoilusta ja levosta, jotta voisimme tulevana sosionomeina kiinnittää huomiota näihin tilanteisiin. Halusimme haastatella viisivuotiaita lapsia, koska sosionomeina, joilla on lastentarhanopettajan kelpoisuus, tulemme työskentelemään viisivuotiaiden ja sitä nuorempien lasten kanssa. Viisivuotiaalla on jo myös mahdollisesti kokemusta päiväkotielämästä ja hän jaksaa keskittyä haastatteluun toiminnallisten menetelmien avulla.

Työmme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja käytimme lasten kokemusten kartoittamiseen puolistrukturoitua teemahaastattelua ja erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Haastattelimme kaikkia kymmentä paikalla ollutta viisivuotiasta lasta, joilla oli vanhempien lupa ja oma halu osallistua haastatteluun. Lasten haastattelujen tulokset kokosimme päiväkodin henkilökunnalle toimintakautta hyödyntämään. Työn tarkoitus on myös herätellä ammattikasvattajia kuuntelemaan lasten kokemuksia ja näkemyksiä. Valitettavan vähän edelleen kuullaan lapsen mielipidettä ja kokemusta päivähoidossa ja saati, että tuloksia hyödynnettäisiin jollain tapaa kasvattajien työssä. Aivan vastaavia tutkimuksia samasta aiheesta emme löytäneet, mutta työmme tukena olemme käyttäneet Aino Ritala-Koskisen (2001) väitöskirjaa Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista, ja Susanna Helavirran (2011) väitöskirjaa Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. Näissä väitöskirjoissa aineisto on kerätty lapsia haastatteleamalla, mikä antoi meille näkökulmaa, millä tavalla voisimme haastatella lapsia ja mikä merkitys lapsen äänen kuulemisella on.

Meidän mielestämme on todella tärkeää kuulla lasten kokemuksia ja mielipidettä, sillä jokaisella on oikeus tulla kuulluksi ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaisesti, näin Suomen perustuslaissa ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa julistetaan (Perustuslaki 731/1999 2: 6§; Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991). Tulevina ammattikasvattajina haluamme kerätä palautetta työstämme juuri heiltä, joiden hyväksi työtä teemme, jotta osaamme kehittää itseämme kasvatustyössä. Näin huomioimme paremmin oman tehtävämme aikuisena lasten kasvun ja kehityksen hyväksi toimiessamme.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja aiheen synty

Opinnäytetyömme tarkoitus on saada esille viisivuotiaiden lasten kokemuksia perushoitotilanteista päiväkotia Wilhelmiina Oy:ssä. Millaisia kokemuksia viisivuotiaalla lapsella on ruokailusta, ulkoilusta ja levosta päiväkodissa? Tavoitteenamme oli myös tarkastella sitä, mikä merkitys lapsen kokemuksen kuulemisella on sekä, miten kasvattajana voisi huomioida lapsilta saatuja tuloksia käytännön työssä suunniteltaessa ruokailu-, ulkoilu- ja lepotilanteita. Työmme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja käytämme menetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Vastaukset purimme sisällönanalyysin avulla teemoitellen. Tarkoituksena on, että päiväkodin henkilökunta hyödyntäisi saatuja vastauksia suunnitellessaan omaa työtään lapsilähtöisemmäksi. Ajatuksena on myös, että päiväkotia ottaisi käytännöksi huomioida lasten näkökulmaa arjen tilanteissa.

Pyrimme siihen, että kasvattajina osaisimme aika ajoin pysähtyä työtä tehdessämme huomioimaan lasten näkökulmia perushoitotilanteissa. Perushoidolliset tilanteet, sisältäen ruokailun, ulkoilun ja levon, vievät suurimman osan 3-6-vuotiaiden päivähoitopäivästä, joten näihin tilanteisiin voisi lisätä suunnitelmallisuutta, opetuksellisuutta ja kasvatuksellisuutta. Aikuisen läsnäolo näissä perushoitotilanteissa on yhtä tärkeää kuin vaikkapa ohjatussa askartelussa. (Mikkola & Nivalainen 2012, 29–30 kuvio.)

Opinnäytetyömme aihe sai alkunsa siitä kun toinen meistä oli lähdössä keväällä 2012 tekemään suuntaavaa harjoittelua päiväkotia Wilhelmiinaan Haukiputaalle. Tiedustelimme kyseisen päiväkodin johtajalta, olisiko heillä tarvetta opinnäytetyönä tehtävään asiakaspalaute kyselyyn. Päiväkodinjohtaja oli innokas tarttumaan tilaisuuteen ja ehdotti, että voisimme kerätä palautetta lapsilta päiväkodin toiminnasta. Meille oli luontevaa lähteä tekemään kaksistaan opinnäytetyötä, koska olimme tehneet aiemmin muutamia paritöitä yhdessä ja huomanneet yhteistyömme sujuvan hyvin. Kesällä 2012 sovimme hiukan aikatauluista sen suhteen, milloin lapsilta voisi kysyä mielipidettä ja millaisista asioista päiväkodin henkilöstö haluaa lapsilta palautetta. Kesän aikana myös tutustuimme muihin vastaaviin tehtyihin opinnäytetöihin ja tutkimuskirjallisuuteen. Syksyn 2012 suunnittelimme, millä tavalla kysymme lasten mielipidettä ja mistä aiheista kysymme. Suurin työ oli päättää, millaisen näkökulman otamme ja mitä aiheita nostamme esille. Tässä teimme yhteistyötä päiväkodinjohtajan kanssa ja keskustelimme siitä, mitä aiheita

nostaisimme esille haastattelussa. Päätimme kysyä viisivuotiailta lapsilta kokemuksia haastatteleamalla ja valmistelemalla alustavia kysymyksiä.

2.2 Tutkimusmenetelmät ja toteutus

Opinnäytetyömme on laadullinen. Laadullisen tutkimuksen päämääränä on muun muassa kuvata jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa ja antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Laadullinen tutkimus ei tavoittele tilastollisia yleistyksiä, joten kerättävän aineiston koolla ei niinkään ole merkitystä. Merkityksellistä on se, että tutkimukseen osallistuvat tiedonantajat tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon ja heillä on asiasta kokemusta. Halusimme tämän laadullisen tutkimuksen avulla selvittää 5-vuotiaiden lasten mielipidettä ruokailusta, ulkoilusta ja levosta päiväkodissa, koska heillä on siitä jo mahdollisesti kokemusta. Viisivuotias jaksaa myös keskittyä haastatteluun toiminnallisten menetelmien avulla ja osaa kertoa kokemuksistaan.

Rajasimme haastattelun koskemaan 5-vuotiaita lapsia, koska aikamme on rajallista ja haastattelut vievät aikaa. Tarkistimme päiväkodinjohtajalta viisivuotiaiden lasten lukumäärän ja heitä oli yksitoista. Koimme, että heitä oli sopiva määrä haastatteluja varten. Meidän mielestämme tutkimuksemme tarkoituksen kannalta ei ollut merkitystä lasten sukupuolella eikä lasten taustoilla, koska halusimme saada lapsilta yleistä kokemusta päiväkodin perushoitotilanteista. Tiedonantajien valinnan tulee olla harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään yleisimmin haastattelun, kyselyn, havainnoinnin ja erilaisiin dokumentteihin perustuvan tiedon avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 71,85–86.) Meistä tuntui luontevimmalta haastatella lapsia, koska haastattelun joustavuuden takia meillä oli mahdollisuus toistaa kysymys, selvittää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua tiedonantajien kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2012, 73.)

Aineiston keräämisessä haastattelumuodoksi valitsimme teemahaastattelun. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan teemahaastattelu kohdentuu tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan ja näin saadaan tutkittavien ääni kuuluviin. Meidän valitsemamme teemat kohdistuivat ruokailuun, ulkoiluun ja lepoon päiväkodissa. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset ovat tärkeitä kuin myös se,

että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelu luetaan puolistrukturoiduksi menetelmäksi siksi, koska haastattelun aihepiirit, teema-alueet ovat kaikille samat. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 46–48.)

Teemahaastattelussa teema-alueita ja kysymysmuotoja pitäisi miettiä niin pitkälle, että tarvittavan tiedon saanti on turvattu. Koska haastattelimme lapsia, oli erityisen tärkeä miettiä kysymyksiä ja niiden ymmärrettävyyttä. Kysymysten avulla tuli saada tutkimustehtävää varten tarvittava informaatio. Esimerkiksi miksi kysymykset saattavat olla lapselle hankalia ja ikään kuin pysäyttävät puhumisen. Jätimme haastattelu kysymyksiin väljyyttä ja mahdollisuuden sekä meille haastattelijana että lapsille haastateltavina esittää aiheeseen lisäkysymyksiä. Lapsen kerronta on monesti rönsyävää ja saattaa nopeasti siirtyä aiheesta toiseen. (Helavirta 2011, 61–62.) Kysymysrunгон ja päiväkodin toiminoista ottamiemme valokuvien avulla saimme ohjattua haastattelutilannetta ja saimme haastattelut sujuvasti etenemään. Kävimme keskustelua tavallisella arkikielellä ja pyrimme löytämään lasten kanssa oikean kielellisen ilmaisun tason. Kysymykset voivat sanalliselta asultaan olla erilaisia, mutta niin että kysymyksen ydinosa säilyy samana. Lisäksi huomioimme sen, että haastattelijan äänenpainoilla, tiettyjen sanojen korostuksilla tai sanontatavan muutoksilla voi koko kysymyksen merkitys muuttua. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 102–104).

Lapsen haastattelussa on otettava huomioon ajankohta, jolloin haastattelut toteutetaan (Ritala- Koskinen 2001, 88–89). Rauhallisen ajankohdan lisäksi on huomioitava myös paikka, missä lasta haastatellaan. Päiväkodin henkilökunta oli kertonut 5-vuotiaille etukäteen, että heitä tullaan haastattelemaan, joten lapset osasivat odottaa tätä haastattelua ja meitä. Haastatteluja varten henkilökunta oli varannut pienen, yksittäisen huoneen päiväkodista, jotta haastattelutilanne olisi rauhallinen. (Ritala- Koskinen 2001, 92).

Syksyllä aloitimme viitekehyksenä olevan teorian koonnin ja perehdyimme siihen, kuinka lasta haastatellaan. Marraskuussa 2012 lähetimme tutkimussuunnitelman nimetyille opinnäytetyöohjaajille ja saimme luvan edetä opinnäytetyömme kanssa. Seuraavaksi hoidimme tarvittavat hankkeistamis- ja tutkimusluvut päiväkodin ja koulun kanssa. Maarit Alasuutarin (2005, 147) mukaan sekä tutkimuseettisten ja lainsäädännöllisten syiden takia lapsen tutkimukseen osallistumisesta sovitaan aina huoltajan kanssa, joten tiedotimme näitä 5-vuotiaiden lasten vanhempia ja pyysimme lupaa (Liite1) lapsen haastattelemiseen ja valokuvaamiseen. Halusimme valokuvata päiväkodissa ruokailu-

ulkoilu- ja lepotilanteita, jotta voisimme käyttää valokuvia lasten haastattelemisen tukena ja kohdistamaan lapsen huomio kysyttävään asiaan. Joulukuun aikana toinen meistä kävi kuvaamassa päiväkodin arkitilanteita ja samalla päätimme haastatella lapsia tammikuun 2013 aikana.

Tammikuussa 2013 toinen meistä testasi valmistelemamme haastattelukysymykset noin viisivuotiaille tuttavallapsille ja totesi heidän ymmärtävän kysymykset ja saavansa kysymysten avulla esiin lasten mielipidettä. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 72–73) mukaan esihaastattelut ovat oleellinen osa teemahaastattelua. Esihaastattelujen tarkoituksena on testata haastattelukysymyksiä ja niiden avulla saadaan selville myös, muun muassa haastattelujen keskimääräinen pituus. Mietimme sitä, että kysymmekö kaikilta viisivuotiailta kaikki kysymysteemat lävitse vai kysymmekö vain yhden teeman yhdeltä lapselta ja toiselta sitten toisesta teemasta ja niin edelleen. Päädyimme siihen, että seuraamme lapsen jaksamista haastattelun aikana ja sen mukaan kysymme. Varasimme alustavasti haastatteluihin kolme päivää ja ajoittaen haastattelemiset aamupäivällä alkavaksi ja edeten iltapäivään päiväkodin arkirutiinien salliessa haastattelut.

Haastetta oli siinä, miten kysymme lapsilta mielipidettä, millaisin kysymyksin ja menetelmin. Kysymysten muotoilu valituista teema-aiheistamme oli työläs prosessi ja vei huomattavan kauan aikaa (Liite 2). Opinnäytetyötä ohjaavat opettajat myös ehdottivat, että voisimme ottaa haastattelun tueksi muitakin toiminnallisia menetelmiä kuin valokuvat päiväkodin toiminnoista. Tästä sitten saimme ajatuksen, että kokeillaan haastattelun tukena tietyissä kysymyksissä toiminnallisina menetelminä piirtämistä, kasvokuvia ilmeistä ja asteikkokysymyksissä timantteja määrittämään jonkin asian miellyttävyyttä (Liite 3).

Valokuvat olivat siis meillä valokuvakansiossa teemoittain järjestettynä eri perushoitotilanteista. Valokuvat olivat haastattelukysymysten kanssa samassa järjestyksessä, joten valokuva tuki kysymyksen ymmärtämistä. Lapsi sai katsella kuvia haastattelun aikana, käänneellä sivuja ja jutella kuvista nousevista asioista kanssamme. Lapsi saattaa turhautua ja tuskastua siitä, että hän ei kykene ilmaisemaan itseään puhumalla tai ei ymmärrä, mitä hänelle sanotaan. Tällöin lapsen puhetta ja ymmärtämistä voidaan tukea näköön ja tuntoon perustuvilla menetelmillä, kuten esimerkiksi kuvilla, viittomilla ja esineillä. Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa on kaikkein merkityksellisintä lapselle ja kuvien tärkein tehtävä on parantaa lapsen vuorovaikutusta ja kommunikointia. Kuvien avulla

lapsi saattaa ilmaista, mitä haluaa ja kuvat ovat tukemassa aloitteiden tekemistä ja kysymyksiin vastaamista. Kuvia voi esimerkiksi nimetä ja ne auttavat toimintojen jäsentämisessä ja keskustelussa. (Ketonen & Palmroth & Röman & Salmi & Poikkeus 2004, 176, 180.)

Haastattelussa oli kaksi kysymystä, joihin lapsi sai piirtämällä ilmaista lempiruokansa ja toiveidensa päiväkotipihan. Piirtämällä lapsi saa tuotua ajatustaan esiin ja piirtäminen täydentää lapsen sanallista vähyyttä. Piirtämisen aikana lapsi voi rentoutua ja toisaalta irrottautua haastattelijan katseesta. Toisaalta vaarana saattaa olla, että toiminnalliset välineet ohjaavat lapsen ajattelua tiettyyn suuntaan tai tietystä suunnasta pois. (Helavirta 2011, 48–49, 64, 72.) Piirtämisen avulla esiin tulevat kokemukset voivat toimia keskustelun käynnistäjinä ja kuvan äärelle voi palata vielä myöhemmin haastattelun aikana. (Helavirta 2007, 637–638, hakupäivä 15.10.2012). Halusimme käyttää piirtämistä haastattelun tukena ikään kuin murtamassa jäätä, ei erillisenä aineistonkeruu menetelmänä. Tämän vuoksi emme analysoineet piirroksia.

Timantit ja aarrearkku olivat määrittämässä kahdessa kysymyksessä asian miellyttävyyttä lapsen näkökulmasta. Näytimme lapselle ennen kysymyksen tekoa muoviset timantit ja puisen, pienen aarrearkun, jotta lapsi sai ensin tutkia ja leikkiä niillä. Seuraavaksi kerroimme lapselle kysymyksen ja selitimme timanttien käyttötarkoituksen. Laittaessaan kolme timanttia aarrearkkuun, lapsi pitää paljon kysytystä asiasta. Kaksi timanttia tarkoittaa, että lapsi pitää kysytystä asiasta jonkin verran ja yksi timantti kertoo sen, että lapsi pitää kysytystä asiasta vain vähän.

Käytimme haastattelussa kahdessa tunnetta kysyvässä kysymyksessä apuna muovisia kasvokuvia kolmesta eri ilmeestä. Näytimme ensin lapselle nämä kolme eri kuvaa ja keskustelimme siitä, miten lapsi tulkitsee nämä kasvojen ilmeet. Sitten kysyimme itse kysymyksen ja lapsi sai nostaa pöydältä sen kuvan osoittaakseen omaa tuntemustaan kysytystä asiasta. Nämä kolme ilmettä olivat surullinen, neutraali ja iloinen.

Haastattelut aloitimme päiväkodissa heti aamusta, koska lasten vireystaso on tällöin korkeimmillaan. Halusimme osallistua isompien lasten aamupiiriin, jossa saimme mahdollisuuden esittäytyä ja kertoa viisivuotiaiden haastattelemisen tärkeydestä lapsille. Kerroimme lapsille tekevämme koulutehtävää, johon tarvitsimme tietoa lapsilta. Korostimme myös, että haastattelua ei tarvitse jännittää ja kysymyksiimme ei ole oikeita eikä

vääriä vastauksia. Mainitsimme vielä, että haastatteluun ei ole pakko osallistua. Päiväkoti oli maininnut viikon alussa tulevasta haastattelusta viisivuotiaille, joten lapset eivät juuri näyttäneet jännittyneiltä sen suhteen. Emme kokeneet tarpeelliseksi tehdä syvällisempää tuttavuutta haastateltavien lasten kanssa, koska halusimme pysyä neutraaleina henkilöinä haastateltaville. Neutraaleina henkilöinä meillä oli helpompi vastaanottaa lapsen vastauksia ja analysoida vastaukset tuloksiksi omien mielipiteidemme niihin vaikuttamatta. Aito kiinnostus lasta kohtaan ja omana itsenä oleminen on riittävää. (Ritala-Koskinen 2001, 91–92.)

Haastattelussa käytimme nauhuria ja erilaisia toiminnallisia menetelmiä tukemaan lapsen kokemuksen esille tuomista. Haastattelut toteutettiin päiväkodin omissa tiloissa ja saimme käyttöömmme pienen erillisen huoneen haastatteluja varten. Aloitimme haastattelun vapaaehtoisesta, innokkaasta lapsesta ja koska haastattelu eteni hyvin ja lapsen mielenkiinto säilyi koko haastattelun ajan, niin kysyimme kaikki alustavat haastattelukysymykset lävitse. Toinen meistä oli vuoroin haastattelijan roolissa ja toinen vuoroin havainnoija, joka myös kirjasi ylös vastauksia. Koimme hyvänä asiana sen, että toinen sai keskittyä pelkästään lapsen kanssa keskusteluun ja vuorovaikutukseen. Kun lapsia tutkii, haastattelun etuna on se, että tutkijan on mahdollista nähdä lapsen ilmeet ja eleet. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2010, 205.)

Aamupäivän aikana ehdimme haastatella kolme lasta ja iltapäivällä kahta lasta, joten kaikki tämän ryhmän viisivuotiaat tuli haastateltua päivän aikana. Seuraavana päivänä haastattelimme toisesta ryhmästä viisi 5-vuotiasta lasta. Haastattelut aloitimme suoraan henkilökunnan toiveesta, sillä lapset jo odottivat tuloamme. Tässä ryhmässä haastattelimme aamupäivän aikana kolme lasta ja iltapäivällä kaksi lasta. Haastattelut sujuivat ja etenivät hyvin. Yllätyimme siitä, kuinka hyvin saimme lapsilta kokemuksia, ajatuksia ja näkemyksiä esille nostamistamme teemoista. Näiden toiminnallisten menetelmien avulla lapsen oli mielestämme helpompi ilmaista tuntemustaan jostain asiasta, jota kysyimme. Näiden menetelmien avulla saimme hyvin vastauksia kysymyksiimme ja vuorovaikutus lapsen kanssa muodostui avoimemmaksi, luontevammaksi ja rennommaksi.

Kaikki haastateltavat lapset saivat haastattelun päätteeksi valita itselleen mieleisen leiman käteensä palkinnoksi reippaasta osallistumisesta. Kysyimme haastattelun päätteeksi jokaiselta lapselta sitä, miltä hänestä haastattelu tuntui. Lapset kokivat haastattelun myönteisenä asiana ja osalla olisi riittänyt asiaa vielä haastattelun jälkeenkin. Mieles-

tämme lapsi sai haastattelutilanteessa henkilökohtaista huomiota ja tunnetta siitä, että lapsen mielipiteellä on arvoa. Ilmaisimme lapsen haastatteluun osallistumisen arvokkuuden vielä lopuksi sillä, että kiitimme jokaista lasta.

2.3 Eettiset huomiot

Tutkimuksen eettisyys on osana tutkimuksen laatua. Hyvää ja laadukasta tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus. Eettisyyttä tulee pohtia pitkin tutkimusprosessia kaikissa valintojen ja päätösten tekemisessä. Opinnäytetyömme aiheen valinnasta aivan viimeisiin loppusanoihin olemme pohtineet eettisyyttä, sillä vastuu tutkimuksen eettisyydestä on tutkijalla itsellään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127, 129.)

Aiheen valinnan eettisyyttä pohdimme niin, että kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129). Halusimme tuoda lasten kokemuksia esiin päiväkodin ruokailusta, ulkoilusta ja levosta lapset huomioivilla toiminnallisilla menetelmillä. Tutkimuksen eettisyyden vuoksi meidän tuli huomioida erityisesti lasten haastattelemiseen liittyvät eettiset kysymykset. Lapsia haastatellessa on huomioitava se, mitä tutkija voi lapsilta kysyä ja mikä on tutkijan vastuu lapsista. Nämä kysymykset tulee huomioida, kun lapsia haastatellaan heidän elämäänsä liittyvistä sosiaalisista ongelmista, mutta myös muulloin. Parhaimmillaan haastattelu on lapselle myönteinen kokemus, jossa hän saa olla aikuisen jakamattoman huomion, kunnioituksen ja kuuntelun kohteena, ja joka auttaa lasta ymmärtämään itseään paremmin. (Ritala-Koskinen 2001, 75.)

Tutkijan pitää turvata lapsen oikeudet ja hyvinvointi koko tutkimuksen ajan. Tutkijan velvollisuus on taata luottamuksellisuus tutkimusprosessin ajan varmistamalla tutkittavien tunnistamattomuus ja tutkimusaineiston asianmukainen säilytys ja hävittäminen. Tutkimukseen osallistujalla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa, sillä tutkijan on noudatettava lupaamia sopimuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.) Myös tutkimustulosten julkaisemisessa on muistettava eettisyys eli tulokset eivät ole loukkaavia ja yksikään tutkimukseen osallistuva ei ole tunnistettavissa.

Lapsi ei yksin voi päättää tutkimukseen osallistumisesta tutkimuseettisten ja lainsäädännöllisten syiden vuoksi, joten sovimme lasten haastattelemisesta myös lasten van-

hempien kanssa. Teimme myös tarvittavat sopimukset päiväkodin kanssa (Alasuutari 2005, 147). Kysyimme myös jokaiselta lapselta halukkuutta osallistua tutkimukseen vielä juuri ennen haastattelun alkamista.

Halusimme haastatella lapset yksitellen antaaksemme jokaiselle yksilölle mahdollisuuden omien kokemusten ilmaisemiseen rauhassa. Tutkimukseen osallistuminen voi olla lapselle kokemuksena voimaannuttava ja avata näkemyksiä omaan elämään (Helavirta 2007, 630- 632, hakupäivä 15.10.2012). Näin pystyimme myös takaamaan lapselle yksityisyyden säilyttämisen.

3 TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLINEN VIITEKEHYS

3.1 Päiväkodin varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta päämääränään edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus tapahtuu valtakunnallisten linjausten mukaisesti varhaiskasvatuspalveluissa, joista merkittävimpiä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatuspalvelujen tuottajina toimivat kunnat, järjestöt, yksityiset toimijat sekä seurakunnat. (Stakes 2005, 11, hakupäivä 2.2.2013.)

Varhaiskasvatus toteutuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutena (Stakes 2005,15, hakupäivä 2.2.2013; Päiväkotitoiminta Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012). Lapsen iästä riippuu se, miten nämä eri ulottuvuudet painottuvat kasvatuksessa. Hyvä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus on perusta lapsen myönteisen minäkäsityksen, lapsen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojen ja ajattelun kehittymiselle. Lapsen päivä koostuu erilaisista arkeen liittyvistä tilanteista, jotka ovat selkeän, mutta tarvittaessa joustavan päivärytmin kivijalka. Kasvua ja oppimista tapahtuu kaikissa lapsen päivään kuuluvissa tilanteissa: hoito- ja muissa vuorovaikutustilanteissa, arjen pienissä työtehtävissä, leikissä sekä muussa lapselle ominaisissa tavoissa toimia. Kasvattajan tehtävänä on tuoda näihin lapsen päivän eri vaiheisiin kasvatuksen ja opetuksen ulottuvuus. (Stakes 2005, 15–16, hakupäivä 2.2.2013.)

Varhaiskasvatus merkitsee suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta lasten ja aikuisten kanssa. Varhaiskasvatuksen päämääränä on taata lapselle henkilökohtainen hyvinvointi ja turvallisuus, mahdollistaa lapsen asteittainen itsenäistyminen sekä opettaa lapselle toisia huomioon ottavia toimintatapoja. Tavoitteena on lapsi, jolla on hyvä itsetunto ja josta kasvaa eettisesti vahva, sosiaalinen, itseään kehittävä ja itsestään huolta pitävä ihminen. Säännöllinen ja kiireetön päivärytmi, selkeät rajat ja säännöt ovat luomassa perustaa lapsen turvalliselle ololle. Merkityksellistä kasvattajan toiminnassa on lapsen sylissä pitäminen ja läheisyys, kasvattajan aito läsnäolo lasta kuunnellen ja niin, että lapsi tietää tullessa kuulluksi. Lapsi tarvitsee aikuista, joka kykenee vastaamaan hänen tarpeisiinsa ja jolla on taitoa katsoa asioita lapsen näkökulmasta. (Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 13, hakupäivä 10.1.2013).

3.2 Lapsilähtöisyys

Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen on useastakin syystä merkityksellistä. Ensimmäiseksi osallistuminen ja kuulluksi tuleminen ovat lasten ja nuorten oikeuksia. (Aula 2012, hakupäivä 10.2.2013.). Lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa määritellään lapsen ihmisarvo, johon kuuluu lapsen mielipiteen huomioiminen. Myös Suomen perusoikeussäännöksissä kerrotaan lapsella olevan oikeus tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Stakes. 2005, 12, hakupäivä 2.2.2013). Toiseksi lasten ja nuorten mukana olo, esimerkiksi palveluiden laadun arvioinnissa edistävät palveluiden laadun ja vaikuttavuuden kehittämistä. Myös lapset ja nuoret ovat palveluiden käyttäjiä ja korostetaan, että lapset ja nuoret ovat kokemusasiantuntijoita, joilta voi ja pitää kysyä mielipidettä päätettäessä heitä koskevista asioista. Kolmanneksi lapset ja nuoret tulee nähdä tasavertaisina kansalaisina, joilla on oikeus hyvään elämään jo tänään. Jos lapsille ja nuorille suodaan mahdollisuus, he voivat vaikuttaa ja osallistua. (Aula 2012, hakupäivä 10.2.2013.)

Lasten haastattelemisen sosiaalitutkimuksen tarkoituksiin ei ole kovin yleistä. Aino Ritala-Koskinen kertoi lapsille ennen oman tutkimuksen haastatteluun ryhtymistä, kuinka tärkeänä hän piti näiden asioiden kysymistä juuri lapsilta. (Ritala-Koskinen 2001, 81, 86–88, 91.)

Havainnoimalla saadaan paljon arvokasta tietoa lapsen ja lapsiryhmän toiminnasta. Kasvattajalta edellytetään kuitenkin havaintojen tekemisen ohella myös keskustelua lasten kanssa, jotta hän kykenee päättämään, mitä lapset ajattelevat. Tästä johtuen keskusteluilla lasten kanssa on erityinen arvo kasvatustyön kannalta. Kasvattaja keskustelee lasten kanssa arjen eri tilanteissa ja ohjaa lasten toimintoja keskustelujen avulla. Keskustelut ovat merkityksellisiä oppimisen paikkoja myös lapsille itselleen. Lapsi oppii neuvottelemaan häntä itseään koskevista asioista, oppii kieltä ja uusia asioita sekä erilaisia vuorovaikutus- ja keskustelutapoja. (Nummenmaa 2011, 102.)

Onnistunut keskustelu lapsen kanssa edellyttää aikuisen kykyä eläytyä lapsen ajatus- ja kokemusmaailmaan sekä aikuisen tietoista läsnäoloa. Onnistunut keskustelu pohjautuu samoihin lähtökohtiin kuin ammatillinen keskustelu yleensä. Mandell (1991) on kuvannut Nummenmaan artikkelissa aikuisen ja lapsen välisissä keskusteluissa erilaisia rooleja, joista vaikeimmin omaksuttava positio on vähiten aikuisen rooli. Tämä rooli, jossa

kaikki aikuisuuden elementit paitsi koko laitetaan sivuun, mahdollistaa parhaiten pääsemisen lapsen maailmaan. Aikuinen tarvitsee lapsen kanssa keskustellessaan samoja viestintä- ja vuorovaikutustaitoja kuin keskustellessaan aikuisen kanssa. Kuunteleva ja kysymyksiä esittävä aikuinen auttaa lasta kertomaan kokemuksistaan ja tarinaansa. (Nummenmaa 2011, 103–104.)

Lapsia voidaan kasvattaa erilaisilla kasvatustyyeillä, jotka ilmentävät käsitystä siitä, mitä kasvattaja ajattelee lapsesta, lapsena olemisesta sekä kuinka hän toimii, ajattelee ja oppii. Kasvattajan on hyvä olla tietoinen erilaisista kasvatustyyeistä, mutta myös omasta käyttämästään kasvatustyyelistä. Ohjaava kasvatustyyli rakentuu hyvään ja toimivaan vuorovaikutukseen aikuisen ja lapsen välillä huomioiden sekä lapselle luontaisen tavan toimia sekä lapsen ikä- ja kehitystason. Kasvattaja antaa lapselle vastuuta hänen kykijensä mukaan ja lapsi itsenäistyy turvallisesti. (Järvinen ym. 2009, 23–26.)

Lapsilähtöinen toiminta sisältyy ohjaavaan kasvatustyyliin ja lapsilähtöisesti toimivalla kasvattajalla on herkkyyttä kohdata lapsi sekä hänen tarpeensa, toiveensa, huolensa ja kiinnostuksen kohteensa. Lapsilähtöisessä toiminnassa lapsi nähdään aktiivisena tekijänä ja toimijana sekä tutkijana ja leikkijänä. Lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että lapsella on mahdollisuus kehittää toimintaansa, ajatteluaan, ilmaisuaan ja tunteitaan. Lapsilähtöinen työskentelyote korostaa tutkimista, oppimista ja itse tekemistä. Lapsi oppii parhaiten aktiivisessa toiminnassa ja saadessaan esimerkiksi sopivan haasteellisia tehtäviä. (Järvinen ym. 2009, 25, 34–35.)

Lapsilähtöisessä toiminnassa painottuu aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksellisuus, jossa molemmilla on mahdollisuus aloitteiden tekemiseen. Lapsilähtöisyyttä painottava kasvattaja keskustelee usein lasten kanssa rohkaisten heitä kertomaan ajatuksistaan. Kasvattajalla on myös taito kuunnella ja ottaa lapsen mielipide huomioon. Lisäksi kasvattaja on johdonmukainen päätöksissään ja perustelee päätökset lapsen kehitystaso huomioiden. Lapsilähtöisyyden huomioiva kasvattaja luottaa lapseen ja antaa lapsen tehdä aloitteita ja valita toimintoja. Lapsella on myös mahdollisuus tutkia ja ihmetellä sekä tehdä johtopäätöksiä, joissa kasvattaja on tukena. Lapsilähtöisellä kasvatuksella nähdään olevan monia etuja edistäen lapsen sopeutumista yhteiskuntaan, tukien lapsen itsetuntoa sekä parantaen suoriutumista myöhemmin kouluelämässä. (Järvinen ym. 2009, 36.)

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa sanotaan, että lasta tulee kuulla ja hänen mielipiteensä tulee ottaa huomioon (Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 6, hakupäivä 10.1.2013). Myös päiväkotit Wilhelmiinan varhaiskasvatussuunnitelmassa päiväkodin yhtenä arvona on lapsilähtöinen toiminta ja he korostavat lapsen mielipiteen tärkeyttä. Päiväkotit painottaa toiminnassaan yhteistyötä ja avoimuutta hoitajien, lasten kuin lasten vanhempien välillä. Lapset halutaan myös huomioida yksilöinä. (Päiväkotit Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012). Täten opinnäytetyömme tarkoitus haastatella päiväkotit Wilhelmiinan viisivuotiaita hoitolapsia heidän omista kokemuksistaan perushoitotilanteista perustuu hyvin päiväkodin arvoihin lapsen mielipiteen kuulemisen tärkeydestä.

3.3 Leikki-ikäisen lapsen kehitys

Lapsen kehityksen tunteminen auttaa aikuista tunnistamaan lapsen toimintatarpeita ja tukemaan hänen kehitystään. Lapsen tieto lisääntyy aina jossain kehityksellisessä kontekstissa ja näinä varhaislapsuuden tärkeinä kehityksellisinä konteksteina toimivat muun muassa koti- ja päivähoitoympäristö ja niissä vallitsevat vuorovaikutussuhteet. (Nurmi & Ahonen & Lyytinen & Lyytinen & Pulkkinen & Ruoppila 2006, 18–19.) Kasvattajalta edellytetään tietämystä lapsuuden eri kehitysvaiheista ja niihin kytkeytyvistä kehityshaasteista ja kehitystehtävistä, jotta hän ymmärtää lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä. Kehitysvaiheissa saattaa esiintyä lasten kesken suuriakin eroja. Merkityksellistä on huomata kunkin lapsen yksilöllinen ja persoonallinen tapa kasvaa ja tukea sitä tarvetta. (Järvinen ym. 2009, 57.)

4-5-vuotiaalle erityisen mieluisia leikkejä ovat rooli- ja mielikuvitusleikit sekä yksinkertaiset sääntöleikit ja –pelit. Häviäminen tuottaa vielä haastetta tämän ikäiselle. Kaverit ovat tärkeitä ja 4-5-vuotias nauttii samanikäisten seurasta. Tässä iässä lapsi ryhtyy arvioimaan kykyjään ja taitojaan vertaamalla itseään kavereihin. Voimakas mielikuvitus saa tämän ikäisen lapsen kertomaan villejä tarinoita, liioittelemaan ja kerskailemaan. Lapsen kertomissa epätosissa jutuissa ei varsinaisesti ole kyse valehtelemisestä. (Järvinen ym. 2009, 61–62.)

4-5-vuotias pahoittaa herkästi mielensä. Lapsen kiinnostus herää hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän suhteen. Myös erilaisten ilmiöiden syiden ja tarkoitusten pohtiminen

on tyypillistä leikki-ikäiselle. Sanoilla leikkiminen ja hassuttelemine, lorut, runot ja sadut tuovat nautintoa tämän ikäiselle lapselle. Myös selittäminen, kyseleminen, tarinoiden kertominen ja omien laulujen keksiminen on tyypillistä 4-5-vuotiaalle. Lapsi ymmärtää ja osaa käyttää ajan ja paikan käsitteitä, kuten tänään - huomenna. Lapsi kykenee myös luokittelemaan samanlaisia ja yhteen kuuluvia asioita. Tämän ikäinen on kiinnostunut liikkumisesta: hyppimisestä, kiipeilemisestä, juoksemisesta, painimisesta, vauhdin ottamisesta keinussa, narulla hyppimisen harjoittelusta, hiihtämisestä, luistelusta ja pyöräilystä. Oppimista tapahtuu myös muun muassa saksien käytössä ja nappien kiinni laittamisessa. (Järvinen ym. 2009, 62.)

5-6-vuotiaana omatoimisuus, aloitteellisuus ja sopeutuvuus ovat luonteenomaista, mutta toisaalta tämän ikäinen haluaa olla vielä pieni ja saada hoivaa. Tunteissa ilmenee ailahtelevuutta. Tämän ikäisestä tuntuu mukavalta tehdä sopivan kokoisia oikeita töitä ja viedä ne myös loppuun asti. Lapsi alkaa olla kriittinen itselleen ja tämän vuoksi lapsi saattaa kokea epäonnistumisen pelkoa. Monipuolisuus ja vahvuus mielikuvituksen ja luovuuden käytössä tulevat esiin voimakkaasti. Lisäksi lapsi ymmärtää jo paremmin, mikä on totta ja mikä kuviteltua. (Järvinen ym. 2009, 62.)

Tyypillistä leikki-ikäiselle on, että hän samaistuu omaa sukupuolta olevaan vanhempaan ja ymmärtää tulevansa isona mieheksi tai naiseksi. 5-6-vuotiasta kiinnostavat erilaiset ilmiöt ja niiden syyt. Lapsi tutkii ilmiöiden syitä, testaa ilmiöitä käytännössä kokeilemalla ja tarvitsee aikuista hakiessaan vastauksia näihin kysymyksiin. Leikki-ikäisen muisti on kehittynyt niin, että lapsi muistaa monen kuukauden tai vuoden takaisia asioita. Lapsi saattaa kiinnostua numeroista ja kirjaimista. Lisäksi tällä ikäkaudella lapsi oppii kirjoittamaan oman nimensä ja laskemaan esineitä viidestä kymmeneen. Mielipuuhaa saattavat olla esineiden vertaileminen ja lajitteleminen sekä suuruusjärjestykseen asettaminen. Lapsi puhuu jo selkeästi ja selviytyy arkipäivän tilanteissa vieraidenkin ihmisten kanssa. Askarteleminen, muovaileminen, rakentelu, piirtäminen, helmien pujottaminen lankaan, maalaaminen sekä pienet arjen työtehtävät, kuten leipominen ja tiskaaminen ovat toimintoja, jotka tämän ikäinen kokee mielekkäiksi. (Järvinen 2009, 62–63.)

3.4 Arjen perustilanteet ja niiden hoidollisuus ja kasvatuksellisuus päiväkodissa

Päivähoidon jokapäiväisiä tilanteita ovat muun muassa pukemiset ja riisumiset, pesut ja wc-toiminnot, ruokailu, lepo ja päiväuni sekä ulkoilu ja liikunta. Mitä pienempi lapsi, sitä enemmän näihin toimintoihin menee aikaa. Perushoitotilanteissa korostuu kiireettömyyden merkitys: aikuisen tulisi antaa lapsen rauhassa toimia näissä tilanteissa. Perushoitotilanteissa lapselle puhuminen, kertominen siitä, mitä tehdään, lapsen kysymyksiin vastaaminen, laulut ja lorut kehittävät lapsen kielen oppimista sekä antavat hänelle uutta tietoa. Nämä tilanteet luovat myös terveydentilaa vahvistavia ja sairauksia ehkäiseviä pysyviä terveystottumuksia lapselle. Lapsen oppiminen omatoimisesti suoriutumaan päivittäin toistuvissa toiminnoissa vahvistaa hänen itsetuntoaan ja lisää ilon tunnetta. Perushoitotilanteiden näkeminen oppimistapahtumina ja kasvattajan kärsivällisyys mahdollistaa omatoimisuuteen ohjaamisen. Aikuisen mallilla ja kielellisellä ohjauksella on suuri merkitys siihen, miten lapsi näissä tilanteissa asioita sisäistää. Arjen tilanteissa lapsen yksilöllisten piirteiden ja kehitystason kunnioittaminen on tärkeää: jokainen lapsi tarvitsee oman lähestymistavan. (Tiusanen 2008, 79.)

Perushoidon toteutuminen lapsen kasvun tukena edellyttää sitä, että lapsen päivärytmi muodostuu yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Lapsen päivä koostuu mahdollisuudesta leikkiin, ulkoiluun ja liikkumiseen, lepoon, ruokailuun ja hyvään perushoittoon. Perushoitotilanteissa lapselle tulisi mahdollistaa mahdollisimman itsenäinen toiminta, jossa huomioidaan lapsen oma rytmi ja valmiudet. Kasvattajan tulisi huolehtia siitä, että nämä tilanteet muodostuvat rauhallisiksi ja kiireettömiksi. Perushoidon toteutuminen kasvun tukena vaatii myös sitä, että näille tilanteille laaditaan hoidolliset, kasvatukselliset ja opetukselliset tavoitteet. Arki on toimivaa, kun jokainen siinä oleva hetki nähdään arvokkaana. Kaikki kohtaamiset ja vuorovaikutustilanteet lapsen kanssa ovat tärkeitä. Arvokkuus on omatoimisuudessa, kiireettömässä päivärytmisissä, perushoidossa, sylihetkissä ja levossa. (Arjen käytäntöjen opas 2011, 13, hakupäivä 4.11.2012.)

Päivärytmiä suunnitellaan sekä kasvatuksellisista että käytännön syistä: lapsen kasvu ja kehitys edellyttävät säännöllistä ravintoa, ulkoilua ja lepoa. Ruokailutilanteessa on huomioitava lapsen ravinnontarpeen lisäksi myös terveydelliset ja vakaumukselliset seikat sekä oppiminen, kuten kauniit pöytätavat, kattaminen ja jälkien siivoaminen. Aamupala, lounas ja välipala ovat päiväkodissa tarjottavia aterioita, jotka omalta osaltaan ovat rytmittämässä päivää. Kun lapsi saa sopivin välein terveellistä ruokaa, niin

lapsi jaksaa. Välipalalla lapset on mahdollista ottaa apulaistehtäviin, kuten pöytien siivoamiseen. (Järvinen ym. 2009, 166–167.)

Ruokailuissa kasvattajan tehtävä on keskittyä ohjaamaan lasta terveellisiin, monipuolisiin ravintotottumuksiin sekä ruuan kunnioittamiseen. Kasvattajan tehtävänä on toimia myös esimerkkinä ja ohjata lasta hyviin ruokailu tapoihin ja toisten kunnioittamiseen. Kasvattajat eivät keskustele ruokailutilanteissa lapsia, perheitä eikä tiimiä koskevista asioista. Ruokailutilanteisiin ei kuulu väkisin syöttäminen eikä lapsen istuttaminen pitkiä aikoja lautasen ääressä ”maistamassa”. Kasvattajan tehtävänä on toimia keskustelun ohjaajana ruokapöydässä ja laajentaa lapsen tieto- ja käsitevarastoa. (Arjen käytäntöjen opas 2011, 14, hakupäivä 4.11.2012.)

Päiväkoti Wilhelmiinassa lapset saavat syödä monipuolista ja terveellistä ruokaa. Lapsia kannustetaan maistamaan kaikkia ruokia sekä erialaisia salaatteja. Leipää lapsi saa syötyänsä lautasensa tyhjäksi. Aamupala tarjoillaan klo 7.30- 8.30 välisenä aikana ja välipala syödään liukuvasti klo 13.45- 14.00. Lounaan nauttiminen aloitetaan klo 10.30 ja klo 11.00 portaittain, jolla pyritään vaikuttamaan ruokailutilanteiden rauhallisuuteen. (Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012.)

Kädentaitoja harjoittelemalla lapsella lisääntyy kyky selviytyä päivittäisistä toiminnoista. Lapsen kädentaidot harjaantuvat myös jokapäiväisissä arjen toiminnoissa, joissa lapsi saa mahdollisuuden harjoitella ruokailuvälineiden käyttöä, vetoketjujen ja nappien aukomista ja sulkemista sekä kengännauhojen solmimista. Ruokailussa lapsia kannustetaan jo pienestä pitäen omatoimisuuteen ja harjoittelemaan ruokailuvälineiden käyttämistä itse. Aikuinen jakaa ruuan lapsille ja isommat saavat itse hakea ruoka-annoksensa. Lapsi harjoittelee sanomaan aikuiselle, haluaako ruokaa paljon vai vähän. Lapsi saa harjoitella maidon kaatamista, leivän voitelua ja ruuan pilkkomista, kun ikä ja valmiudet antavat siihen mahdollisuuden. Ruokailutilanne toimii tärkeänä oppimistilanteena, jossa harjoitellaan kohteliaita pöytätapoja ja toisen huomioon ottamista. Aikuinen syö yhdessä lasten kanssa. (Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012.)

Päivähoidossa ulkoillaan sekä aamupäivällä että iltapäivällä. Ulkoiluhetkissä painottuvat terveellisyys, liikunnallisuus, leikki ja kisaileminen. Yhteisöllisyyttä korostaen ulkoilutilanteissa huomioidaan toiset, jaetaan leluja ja tavaroita, kannetaan vastuuta itsestä ja yhteisestä turvallisesta pihapiiristä. Aikuinen näyttää esimerkillään mallia myös ul-

kona. (Järvinen ym. 2009, 167.) Ulkoiluun valmistautuminen, sopivan vaatetuksen valitseminen ja pukeminen ovat kohtaamista ja yhdessäoloa sekä oppimistilanne. Wc-toimet, pukeutuminen ja uloslähtö edellyttävät riittävästi aikaa. Ajan antamisella, kannustamisella ja sopivasti apua tarjoamalla tuetaan lapsen itsenäistä yrittämistä. (Arjen käytäntöjen opas 2011, 16, hakupäivä 4.11.2012.)

Päiväkoti Wilhelmiinassa lapset ulkoilevat paljon ja sää ei ole esteenä pihalle menemiselle. Ulkoilu tapahtuu päiväkodin aidatulla piha-alueella, läheisessä leikkipuistossa tai lähimetsässä. Isommat lapset ulkoilevat myös pienten päiväuniaikaan. Turvallinen piha tarjoaa monia leikkimahdollisuuksia, sillä pihalla on liukumäki, kiipeilyseinä, erilaisia keinoja sekä mahdollisuus pallopeleihin. Kesäaikana hiekkaleikit hiekkalaatikolla sekä autoleikit ovat suosittuja. Liikunta on liitetty ulkoiluun, arkipäivään ja lähiympäristöön. Ulkoiluun liittyy talvisin hiihto ja mäenlasku sekä kävelyretket metsään ja leikkipuistoon. Ympäristökasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen myönteistä asennoitumista ympäristöä ja luontoa kohtaan ja retkillä lähimetsässä voidaan tutkia ympäristöä, laulaa, lukea ja syödä eväitä. Laulujen avulla lapsi oppii myös uusia asioita hausalla ja luontevalla tavalla. (Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012.)

Päiväkoti Wilhelmiinan toiminnassa painotetaan leikkiä sekä ohjatun leikin merkitystä. Aikuinen luo mahdollisuuksia lasten leikkiin tarjoten välineitä ja raameja siihen sekä ohjaten lasten leikkiä. Toiminnassa tavoitteena on opettaa lasta leikkimään yhdessä muiden kanssa sekä jakamaan leikkivälineitä ja selvittämään ristiriitoja keskustelemalla. (Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012.) Kasvattajan toiminnalla on vaikutus siihen, miten leikki tuo tyydytyksen tunnetta lapselle. Leikin tukeminen edellyttää huolellista havainnointia ja kyvykkyyttä leikkivilanteiden erittelyyn. Kasvattajan tulee antaa leikkiville lapsille vapautta, mutta onnistuakseen leikki edellyttää usein suoraa ja epäsuoraa ohjausta. Lapsen ikä, leikkimisen taito, leikin laji sekä muut tilan-tekijät ovat vaikuttamassa siihen, onko kasvattajan tehtävä olla ulkopuolinen havainnoi-ja vai leikkiin osallistuja. Päämääränä epäsuorassa ohjaamisessa on rikastuttaa leikkiä esimerkiksi mielikuvien tai välinein. (Stakes 2005, 21, hakupäivä 2.2.2013.)

Satu-, lepo-, rentoutus- tai unihetki liittyy myös lapsen hoitopäivän päivärytmiin. Lapsen unentarve arvioidaan yksilöllisesti vanhempia kuunnellen lapsen iän mukaan. Päivähoidossa lapsella voi olla unikaveri turvaa tuomassa. 5-6-vuotiaalle riittää usein rentoutushetki, joka on jonkin aikaa levähtämistä, rauhallisen musiikin kuuntelemista ja

rentoutumista, jonka jälkeen leikit jatkuvat. (Järvinen ym. 2009, 167.) Kasvattajan on omassa toiminnassaan huomioitava se, että ei tarpeettomasti pitkitä tai katkaise lapsen levähtämis- tai unihetkeä. (Arjen käytäntöjen opas 2011, 18, hakupäivä 4.11.2012.)

Päiväkoti Wilhelmiinan toiminnassa painottuu myös lapsen mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen. Kaikki lapset levähtävät ja jos lapsi tarvitsee unta, hän saa nukkua päiväunet. Nukutuilla päiväunilla saattaa olla vaikutusta yöunille nukahtamisen kanssa, joten henkilökunta huomioi vanhempien toiveita rajoittamalla lasten päiväunia jonkin verran. Päiväkodin henkilökunta on tehnyt kuitenkin päätöksen, että lapsia ei herätetä ennen klo 13. Lepohetkellä aikuinen on lapsen lähellä ja silittää lasta. Päiväkodin toiminnassa painotetaan myös musiikin tärkeää merkitystä, koska se tuo lapsen elämään paljon iloa ja nautintoa. Musiikki kuuluu tärkeänä osana jokapäiväiseen toimintaan ja musiikin kuuntelu kuuluu esimerkiksi lepohtkeen. Päiväunien aikana osa lapsista kuuntelee satua cd:ltä tai vaihtoehtoisesti aikuisen lukemana ja osa lapsista rauhoittuu musiikkia kuuntelemalla. Lapsille, jotka eivät nuku päiväunia, järjestetään rauhallista toimintaa sisällä tai vaihtoehtoisesti ulkoilua. (Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012.)

3.5 Pienryhmätoiminta mahdollistaa oppimisen ja vuorovaikutuksen

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmasta ilmenee, että lapselle halutaan luoda turvallinen olo säännöllisellä ja kiireettömällä päivärytmillä sekä selkeillä rajoilla ja säännöillä. Lapselle annetaan aikuisen syliä ja läheisyyttä. Kasvattaja on aidosti läsnä ja lasta kuunnellaan. Lapsen päivästä pyritään muodostamaan kokonaisuus, jossa kaikki päivän tilanteet mahdollistavat kasvun, kehityksen ja oppimisen. Päivittäiset perushoitotilanteet ovat luonnollisia lapsen kasvatus- ja opetustilanteita. Lapsen oppiminen on osa lapsen jokapäiväistä toimintaa. Lapsi tarvitsee rinnalleen aikuisen, joka vastaa hänen tarpeisiinsa ja jolla on kykyä katsoa asioita lapsen kannalta. (Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 13, hakupäivä 10.1.2013.) Päiväkoti Wilhelmiinan varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan kasvun ja oppimisen tapahtuvan kaikissa lapsen arjen tilanteissa ja kasvattajan velvollisuutena on tuoda näihin tilanteisiin kasvatuksen ja opetuksen ulottuvuus. (Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012). Näiden kaikkien tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan suunnitelmallista toimintaa, jossa kukin lapsi tulee huomioituksi. Pienryhmätoiminta mahdollistaisi lasten yksilöllisen huomioimisen ja oppimisen sekä vuorovaikutuksen lapsen ja aikuisen välillä. Päiväkoti Wilhelmiinan varhaiskasvatussuunnitelmasta ilmenee, että he haluavat tarjota kodinomaista hoitoa pienissä lapsiryhmissä. (Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012).

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan, että varhaiskasvatuksessa pyritään toimimaan pienryhmissä. Pienryhmätoiminta takaa leikkirauhan ja antaa lisää mahdollisuuksia toiminnan yksilöllistämiseen. Pienryhmätoiminta tukee lapsen osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Lapsi voi omien kykyjensä mukaan osallistua vuorovaikutuksessa muiden kanssa toiminnan ideoimiseen, suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lasta kuullaan ja hänen vaikutusmahdollisuuksiaan tuetaan. Lapsella on mahdollisuus olla luomassa toimintakäytäntöjä ja oppimisen polkuja. Osallisuus ilmenee arkiaskareina, ideoiden kehittäminen tai projekteina, joissa lapset ja aikuiset toimivat yhdessä. (Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 21, hakupäivä 10.1.2013.)

Lapsi voi pienryhmässä tuntea olonsa turvallisemmaksi ja hän voi olla oma itsensä sekä hallita toimintaansa sekä tulla nähdyksi omana itsenään. Pienryhmässä ollessa lapsi voi aikuisen tukemana toimia lähikehityksen vyöhykkeellä ja aikuisen on helpompi havainnoida ja suunnata lapsen toimintaa. Aikuinen voi näin ollen keskittyä paremmin yhteen lapseen ja saada itsekin kokemuksen siitä, että on ehtinyt oikeasti kohdata kaikki ryhmän lapset. Suuressa ryhmässä toimiessa aikuinen käyttää vuorovaikutuksestaan suu-

rimman osan siihen, että antaa käskyjä ja ohjeita, että ryhmä edes pysyisi jollain tapaa koossa. Lapset eivät saa isossa ryhmässä toisiltaan kannattelua psyykelleen, eivätkä näin ollen selviä pitkiä aikoja ilman aikuisen kannattelua. Siksi suurissa ryhmissä esiintyy melkoista levottomuutta. Suuret ryhmät voivat toimia hyvinkin mutta toiminta ei silti ole lapsilähtöistä. (Mikkola & Nivalainen. 2011, 31–33.)

Pienryhmätoiminnan perustana on vuorovaikutuksen suunnittelu ja sen mahdollistaminen. Pienryhmätoiminnassa lapsella on parempi mahdollisuus oppia suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeseen sopiviksi ja tunnistamaan tekojensa seuraukset ja vaikutukset toisiin ihmisiin. Toki lasten on opittava toimimaan isommissakin ryhmissä aika ajoin mutta ei kokoaikaisesti, sillä se ei mahdollista lapsen huomioimista yksilöllisesti eikä tue lapsen kehitystä. Pienryhmässä lapsi oppii tuntemaan ja luottamaan tuttuihin aikuisiin. Pienryhmätoiminta mahdollistaa myös kaverisuhteiden syntymisen ja vuorovaikutustilanteiden kokemisen sekä harjoittelemisen. (Mikkola & Nivalainen 2011, 33–34.) Viisivuotias kaipaa jo kaverisuhteita ja pysyvämpiä leikkejä, joiden syntymisen tueksi lapsi tarvitsee aikuisen avustusta. (Järvinen ym. 2009, 61–62.)

Pienryhmätoiminta mahdollistaa myös onnistuneet vuorovaikutustilanteet lasten kanssa, koska tilanne on rauhallisempi ja aikuisella on mahdollisuus huomioida lapset yksilöllisesti. Toiminnan suunnittelun rinnalle pitäisi yleisesti päiväkodeissa enemmän panostaa vuorovaikutuksen suunnitteluun. Näin kasvattaja voi tarjota lapselle enemmän kohtaamista ja vuorovaikutusta aikuisen tai aikuisten kanssa. Liian tiukka päivärhythmi vaatii lapsilta ja aikuisilta paljon sopeutumista ja luo ainaisen kiireen tunteen. Liian suuressa ryhmässä toimiessa ei pystytä kohtaamaan lapsia päivän aikana eikä luomaan vuorovaikutustilanteita. Päivähoitopäivästä pitäisi muodostua kokonaisuus, jossa lapsella on mahdollisuus saada aikuiselta psyykettä kannattelevaa vuorovaikutusta aina kun siihen on tarvetta. Mitä pienemmässä ryhmässä lapsi saa toimia, niin sitä paremmin hän pystyy varmistamaan aikuisen huomion ja vuorovaikutuksen positiivisella tavalla ilman kilpailutilannetta muiden lasten kanssa. Kiireetön ilmapiiri mahdollistaa ja vahvistaa vuorovaikutusta ja kohtaamista aikuisen ja lapsen välillä. (Mikkola & Nivalainen 2011, 22–23, 28.)

Vuorovaikutustilanteessa tarvitaan lapsen kohtaamista. Kohtaaminen luo mahdollisuuden vuorovaikutukselle. Kohtaaminen luo yhteyden ja herättää luottamusta (Mattila 2011, 15–17). Lapsen kohtaaminen on erityistä, koska aikuisen ja lapsen roolit ovat

erilaiset. Aikuisen vastuu kohtaamisessa on aina suurempi hänen ymmärryksensä, elämäkokemuksensa ja roolivastuunsa vuoksi. Siksi aikuiselta odotetaan joustavuutta, tarkkanäköisyyttä, huolehtivuutta ja lempeyttä. Kun kyseessä on lapsen kasvatustehtävän vastaanottanut aikuinen, niin hän on erityisesti lupautunut olemaan lapsen kasvun tukena ja tämä tehtävä vaatii lapsen kohtaamista. Jokainen kohtaaminen lapsen kanssa on merkityksellistä, sillä kohtaamisten avulla lapsi jäsentää kokonaiskuvaa itsestään. Vahvistava kohtaaminen rohkaisee lasta ja kannustaa kohti myönteistä minäkuvaa. Valitettavasti kaikki kohtaamiset aikuisen kanssa eivät vahvista lasta vaan niillä voi olla vahingoittavakin puoli. Toistuvat epäarvostavat ja turvattomat kohtaamiset aikuisen kanssa vaikeuttavat lapsen hyvää elämää ja käsitystä itsestään. (Mattila 2011, 18–19.)

Lapsen elämässä kannattelevia ja turvallisuutta tuottavia ovat turvalliset aikuiset, joita lapsi kohtaa säännöllisesti. Kohtaamiset ovat hyvin arkisia ja vaatimattomia vuorovaikutustilanteita, joissa aikuinen on tietoinen siitä, että hän on olemassa lapsen kasvua varten. Tämä tuo lapselle turvallisuudentunnetta. Näitä kohtaamisia lapsi kokee kotona, päivähoitossa, koulussa eli aivan arkisissa tilanteissa mutta näissä lapsi oppii arvostamaan, luottamaan elämään ja kokee tulleen nähdyksi sekä oppii vuorovaikutustaitoja. Kasvatustilanteissa voi olla monenlaisia kohtaamisia, myös niitä, joissa kasvattajan tulee asettaa rajoja jämäkästi mutta määrätietoisesti. Vahvistuakseen kohtaamisen kautta lapsi tarvitsee turvallista aikuista, joka tietää kussakin tilanteessa, mitä on tekemässä ja tahtoo lapselle todellakin hyvää. (Mattila 2011, 23–26.)

Hyvä vuorovaikutus on lapselle tärkeää, sillä lapsen tulee saada olla osallisena hyvässä vuorovaikutuksessa mutta myös itse oppia vuorovaikutustaitoja. Lapsella tulee olla mahdollisuus jakaa tunteitaan, ajatuksiaan, huoliaan, ilojaan ja olemassaolon pohdintojaan turvallisen aikuisen kanssa. Kasvattajan on hyvä myös huomioida, että vuorovaikutustilanteessa on katsekontaktissa lapseen. Lapselle vahvistuu tällöin kokemus siitä, että häntä kuunnellaan ja hän on tärkeä. (Koivunen 2009, 47- 50.) Jos lapsi saa olla hyvässä vuorovaikutuksessa turvallisen aikuisen kanssa, niin lapsen turvallisuuden tunne vahvistuu. Turvallisuuden tunteen vahvistuminen kasvattaa lapsen luottamusta toisia, itseään sekä ympäristöä kohtaan. Hyvässä kohtaamisessa aikuisen kanssa lapsi saa kokea olevansa ihmisenä tasavertainen. Pelkästä sanallisesta hokemasta lapsi ei saa vahvistusta siitä, että hän voi olla olemassa omana itsenään vaan lapsi tarvitsee tämän tunteen vahvistukseen toistuvia kelpaavuuden ja huolenpidon kokemuksia. Kasvatuksen, hoidon ja

opetuksen tavoitteena on eri tavoin vahvistaa lasta ja evästää häntä elämän haasteisiin niin tiedollisesti kuin taidollisesti ja myös persoonallisesti. (Mattila 2011, 67–68, 99.)

Lapsen omaan kielelliseen aloitteeseen ja vuorovaikutukseen on kasvattajan aina pyrittävä vastaamaan. Lapsiryhmässä ollessaan kasvattajien tulisi panostaa lasten havainnointiin, tarkkailuun ja vuorovaikutukseen lasten kanssa. Onnistuneet vuorovaikutuskemukset kannattelevat lasta läpi elämän ja jättävät lapsen aivoihin pysyviä jälkiä. Ne auttavat lasta selviytymään elämän eri tilanteissa ja opettavat lasta säätelemään tunteitaan ja toimintaansa. Onnistuneet vuorovaikutustilanteet luovat lapselle turvaa. Vuorovaikutus edellyttää kasvattajalta aitoa läsnäoloa lapsen kanssa, pysähtymistä siihen hetkeen lapsen kanssa. Vuorovaikutustilanne lapsen kanssa häiriintyy, jos kasvattaja keskittyy toiminnassaan muuhun, kuten esimerkiksi keskustelemaan toisen aikuisen kanssa. (Koivunen 2009, 47- 50.)

3.6 Kasvattajan rooli

Lasten kasvattajilla on hyvin erilaisia näkemyksiä siitä, mikä on paras tapa kasvattaa. Mutta kasvattajina emme saisi lukkiutua ajattelemaan liian rajoittuneesti, sillä jokainen lapsi on yksilöllinen ja hänen tarpeensa ovat yksilölliset. Lapsen hyvinvoinnin edistäminen ja kasvattaminen eivät onnistu suorittamalla mekaanisesti ja ulkonaisesti asioita vaan kasvattajan on mietittävä omaa työskentelyään ja tapojaan toimia. Kasvattajan on uhrattava voimavaroja ja käytettävä aikaa hyvän kohtaamisen mahdollistumiselle ja onnistumiselle. Hyvä kohtaaminen antaa mahdollisuuden monelle muulle toiminnolle, kuten hyvälle hoidolle, huolenpidolle, auttamiselle, kasvatukselle ja opetukselle. Kasvattajan onnistunut työ perustuu lapsen vahvistavaan ja arvostavaan kohtamiseen. (Mattila 2011, 47–48.)

Jokainen kasvattaja on erilainen yksilö ja kasvattajan persoonallisuus on merkittävässä roolissa lasten kanssa työskennellessä. Ihanteellinen kasvuympäristö on sellainen, missä kasvattaja on läsnä koko ajan lasten toiminnassa. Kasvattajat ovat jakaneet toiminta-alueet ja tehtävät aiemmin jo valmiiksi ja voivat päivän aikana keskittyä lapsiin, jopa lasten vapaavalinnaisten puuhastelujen aikana. Kasvattajan ei tule puuttua liikaa lasten tekemisiin vaan sopivassa määrin olla tietoinen, mitä ryhmässä tapahtuu ja mitä kukin lapsi milloinkin tekee. Kasvattaja kuuntelee ja kuulee lasta herkällä korvalla, osaa ohja-

ta lapsen toimintaa tarpeen mukaan ja osaa houkuttaa lasta mukaan haastavampaankin tekemiseen. Vapaa leikki antaa hyvän mahdollisuuden lasten havainnointiin, mutta näissä tilanteissa sattuu myös konflikteja, joissa lapset tarvitsevat usein oman toiminnan ohjausta, tukea leikkitaitoihin, rajojen asettamista ja ohjausta keskittymiseen. (Koivunen 2009, 122- 123.)

Kasvattajat vastaavat ympäristön pedagogisesta suunnittelusta, mutta on hyvä muistaa, että kyseessä on aina lasten toiminta- ja oppimisympäristö ja tätä ympäristöä olisikin hyvä suunnitella yhdessä lasten kanssa. Lasten ehdotuksia ja toivomuksia on hyvä kuunnella ja kysyä, sillä niillä on suuri merkitys siinä, miten lapset viihtyvät päivähoitossa. Kasvattajan haasteena on se, että tavoittaa lasten omat näkökulmat ja ottaa ne huomioon kasvatustyössään. Lapsen kuuleminen tuo esille lapsen omia näkemyksiä ja lasten omaa kulttuuria, ja tätä tietoa tuottaessaan lapsi pääsee itse aktiiviseksi osallistujaksi. (Eskel & Marttila 2009, 90- 91). Lapsen mielipiteen merkitys on siinä, että lapset tuovat asioiden käsittelyyn sellaisia näkökulmia ja kokemuksia, joita aikuinen ei osaa ottaa huomioon. (Heinonen & Kuikka 2009, 219–220). Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään kasvattajan roolia niin, että kasvattaja kuuntelee lasta ja antaa lapselle mahdollisuuksia tehdä aloitteita, valita toimintojaan, tutkia, tehdä johtopäätöksiä ja ilmaista ajatuksiaan. (Stakes 2005, 18, hakupäivä 2.2.2013).

Kasvattajalla tulee olla aikaa ja kiinnostusta lapsen näkemyksille sekä ottaa lasten mielipiteet huomioon. Tämä ei tarkoita sitä, että kasvattaja pyrkii vain ja ainoastaan toteuttamaan lasten toiveita vaan aikuinen mahdollistaa lasten osallisuuden. Esimerkiksi kasvattajat voivat yhdessä lasten kanssa laatia ryhmän sääntöjä, mikä edistää lapsen yhteisöön kuulumisen tunnetta ja vastuunottoa sääntöjen noudattamisesta. Yhteisön rakentaminen vaatii aikuiselta lasten osallisuuden tukemista ja huomioimista. On tärkeää, että lapsi kokee olevansa tarpeellinen ryhmässä ja että hän voi vaikuttaa asioihin sekä olla yksi toimijoista. Erilaiset vastuutehtävät lisäävät lapsen ymmärrystä itsestä ja tuo mukanaan vastuuntuntoa. Tällaisia tehtäviä voisi kukin tehdä vuorollaan ja näitä voivat olla esimerkiksi siivoaminen, ruoan jakaminen ja materiaalin jakaminen. Lapsen omaa ajattelua tulisi vahvistaa ja tukea. (Eskel & Marttila 2009, 90- 92.) Toki uusien toiminta- ja ajatusmallien suunnittelu on hidasta ja voimavaroja vievää ja osa työntekijöistä ei välttämättä halua muutoksia. Mutta muutoksista voi olla suuresti kaikille hyötyäkin, etenkin lapsille, joiden mahdollisimman hyvä kasvu ja kehitys tulisi kasvattajien mahdollistaa.

4 AINEISTON ANALYYSI

4.1 Sisällönanalyysi

Käytimme haastattelujen analysoinnissa sisällönanalyysia, koska se on perusmenetelmä laadullisen tutkimuksen analysoinnissa. Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä monenlaisia tutkimuksia, koska sitä voidaan pitää yksittäisenä metodina ja väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysieihin. Sisällönanalyysi sopii esimerkiksi kirjojen, artikkeleiden, kyselyiden, haastattelujen ja kirjeiden analysointiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 103.)

Sisällönanalyysilla pyritään saamaan tutkittavan ilmiön kuvaus tiivistettyyn ja yleiseen muotoon. Sisällönanalyysilla saadaan kerättyä aineisto järjestykseen johtopäätösten tekoa varten. Tutkijan on kuitenkin ensin valittava yksi kiinnostuksen kohde tai asia, jota tarkastelee tarkemmin. Valitun kiinnostuksen kohteen tulee vastata tutkimuksen tarkoitukseen tai tutkimusongelmaan. Seuraavaksi tutkijan täytyy käydä läpi aineisto ja kerätä ne asiat yhteen, jotka sisältyvät valittuun aiheeseen. Lähdimme litteroimaan haastattelut niin, että teemoittelimme haastattelujen aikana kirjatut lasten vastaukset ja tarkistimme vastauksia myös nauhurilta. Teimme tämän haastattelujen purkamisen heti seuraavina päivinä, jotta haastattelujen vastaukset ja itse haastattelutilanne olisi tuoreeltaan muistissa. Vastausten purku sujui yllättävän sujuvasti, koska olimme kirjoittaneet kunkin haastateltavan vastaukset ja havainnot haastateltavasta melko tarkasti paperille itse haastattelutilanteessa. Vastauksista nousi muutamia teemoja, joita haluamme opinnäytetyössä nostaa esille tarkempaan tarkasteluun. Tämän jälkeen aineisto luokitellaan, teemoitellaan ja tyypitellään sekä kootaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92, 103.)

Valitsimme teemoittelun vastausten analysointiin, koska haastattelukysymyksemme olivat jo teemoittain järjestyksessä. Teemoittelussa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Lukumäärän merkitys riippuu tutkimuksen tavoitteesta. Teemoittelussa on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aiheiden mukaan. Näin voidaan vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Alustavan ryhmittelyn jälkeen aineistosta etsitään aiheita eli varsinaisia teemoja. Aineisto on suhteellisen helppo pilkkoa teemoihin, sillä usein teemahaastatteluissa haastatteluteemat jo itsessään jäsentävät aineistoa. Meidän haastattelukysymykset olivat jo teemoittain järjestyksessä, mikä helpotti vastausten purkamista ja teemoittelua. Vastauksista nousi esille myös selkeästi ne

teemat, jotka halusimme nostaa esille tarkempaan tarkasteluun opinnäytetyössämme. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.)

Meidän mielestä merkittäviksi nousivat ne kysymykset ja vastaukset, jotka vastausten perusteella antoivat ammatillisesti meille tulevana kasvattajina ajattelemisen aiheita. Nämä keskeisimmät kysymykset vastauksineen ja siihen liittyvät teoriat olemme halunneet nostaa esille opinnäytetyössämme. Teimme myös päiväkodille oman koontin lapsille esitetyistä kysymyksistä vastauksineen, jotta he voivat hyötyä vastauksista jo meillä olevalla toimintakaudellaan.

Meillä oli haastattelujen tukena etukäteen suunniteltuja kysymyksiä teemoittain aseteltuna ja saimme näihin kaikkiin kysymyksiin lapsilta hyvin vastauksia. Halusimme nostaa opinnäytetyöhömmä keskeisimmät kysymykset vastauksineen, jotka vastaavat parhaiten tutkielman tarkoitukseen siitä, että millaisia kokemuksia lapsilla on ruokailu-, ulkoilu- ja lepotilanteista päiväkodissa. Tulokset ovat jaoteltu kolmen teeman eli ruokailu-, ulkoilu- ja lepotilanteiden mukaan nostamaan esille kussakin tilanteessa tulevat samankaltaiset tulkinnat siitä, että viisivuotias lapsi kaipaa turvaa ja hellyyttä, mutta toisaalta omatoimisuuden tukemista ja oppimistilanteita aivan perushoitotilanteissa sekä lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksen tärkeyttä lapsen kokemana. Tulosten perään olemme halunneet laittaa sitaatein lasten vastauksia todentamaan vastausta suoraan lapsen sanomana.

4.2 Lasten kokemukset ruokailutilanteesta

Kysyimme lapsilta, miltä oman vuoron odottaminen tuntui. Kymmenestä lapsesta kahdeksan vastasi, että he jaksavat odottaa ihan hyvin omaa vuoroaan, yksi lapsi vastasi, että odottaminen tuntuu tylsältä ja yksi lapsi ei osannut vastata tähän kysymykseen.

”No kaikista hyvimmältä.” (haastateltava 2)

”Samalta kuin hississä istuis, pitää vähän vaan oottaa.” (haastateltava 3)

Lapset eivät koe odottelua kielteisenä tunteena, vaikka itse tilanteessa he voivat olla levottomia tai keksiä oheistoimintaa odottelun ajaksi. Tällöin aikuinen saattaa tulkita

lasta niin, että hän ei jaksaisi odotella. Tästä huomaa sen, kuinka lapsen ja aikuisen tulkintamaailmat saattavat olla eriäviä.

Kysyimme lapsilta, mitä mieltä he ovat aikuisen kanssa samassa pöydässä syömisestä. Kaikki kymmenen haastateltavaa lasta olivat sitä mieltä, että pitävät syömisestä aikuisen lähellä ja kaikki mainitsivat, että on kiva jutella ruokaillessa muiden lasten ja aikuisten kanssa. Kysyimme tätä kysymystä timanttien avulla, jolloin lapset saivat määrittää antavatko 1-3 timanttia riippuen pitävätkö tosi vähän, vähän enemmän vai tosi paljon syödä aikuisen lähellä. Annettujen timanttien määrä kertoi, että kaikki haastateltavat lapset pitivät tosi paljon aikuisen lähellä syömisestä.

”Vaikka kymmenen timanttia.”(haastateltava 8)

”No kun ei ihan tykkää, no ei syö, ne oli vaan yhen kerran mun vieressä, mutta sitte ei yhtään.”(haastateltava 7)

”No jos on oma pöytä, niin sitte saa jutella sen kaverin kans, mutta jos ei oo, niin sitte ei saa jutella.”(haastateltava 2)

”Kaikista kivoista asioista.”(haastateltava 4)

Lapset kokevat aikuisen läsnäolon tärkeänä ruokailutilanteissa ja lapset haluavat ottaa mallia aikuisesta ruokailutilanteissa. Aikuisen antama huomio lapsille on tärkeää. Ruokailutilanteet ovat myös kasvatuksellisia ja opetuksellisia tilanteita lapsille. Juttelu kuuluu ruokapöytäkulttuuriin, mutta lapset korostivat sitä, että pitää jutella sievästi, sillä jokaiselle on annettava ruokarauha.

Kysyimme lapsilta, miltä tuntuu erilaisten ruokailutilanteisiin liittyvien asioiden harjoittelu. Kaikki kymmenen lasta vastasivat myöntävästi siihen, että haluavat harjoitella ruokailutilanteessa itse, esimerkiksi pilkkomaan perunoita, kaatamaan maitoa, voitelemaan voileipää, pyyhkimään pöydät ja päättämään, mitä leivän päälle laittavat.

”Ois, mutta ei anneta, koska meille tuuan semmonen ruoka-autosta.”(haastateltava 7)

”Joo mutta se meidän keittiöntäti tulee pyyhkimään ne pöyät.”(haastateltava 6)

”Mä osaan jo kaataa maitoa. Saan täällä päiväkodissa saan itte tehdä leipää.”(haastateltava 8)

Kysyimme tarkentavasti, että saako lapsi halutessaan itse kokeilla maidon kaatamista lasiin niin lapsi vastasi näin.

”No saahaan, mutta minä en ossaa vielä kaataa itte.”(haastateltava 6)

Vastauksista ilmeni, että lapset saavat harjoitella sekä päiväkodissa että kotona ruokailutilanteeseen liittyviä asioita. Mutta osa lapsista toivoi saavansa tehdä itse enemmän ja auttaa ruokailutilanteissa, esimerkiksi kattaa pöydän ja siistiä ruokailun jälkeen ruokapöydän.

4.3 Lasten kokemukset ulkoilutilanteeseen liittyen

Kysyimme saako lapsi itse valita, mitä vaatteita pukee ulos päälle päiväkodissa. Seitsemän lasta vastasi, että aikuinen valitsee aina vaatteet, kaksi lasta vastasi, että ei saa päättää itse, koska äiti valitsee vaatteet ja yksi lapsi saa mielestään itse valita, mitä pukee päällensä.

”Aikuisen pittää sanua se, mitä pittää panna päälle.” (haastateltava 2)

”No en, ku aikuiset päättää, mutta mä saan päättää, mitä mä laitan alle.”(haastateltava 7)

”Äiti laittaa, minkä laittaa.” (haastateltava 4)

”Äiti laittaa ne vaatteet, mitä pittää laittaa.”(haastateltava 3)

Yksi lapsi mainitsi, että on ikävää kun aikuinen aina määrää ja päättää, mitä puetaan päälle. Moni lapsi kertoi, että vanhemmat laittavat vaatteet valmiiksi aamulla, mitä päiväkotiin otetaan mukaan ja laitetaan päälle. Päiväkodin aikuiset kertovat sitten pukemistilanteessa, mitä vaatetta on kunkin puettava päälle.

Kysyimme lapsilta pukemistilanteeseen liittyen, että saavatko he pukea rauhassa vaatteet päälle. Kuusi lasta oli sitä mieltä, että he saavat pukea rauhassa, kolme lasta vastasi että, he eivät saa pukea rauhassa ja yksi lapsi ei osannut vastata tähän kysymykseen.

”Ei oo mitään kiirettä sinne ulos.”(haastateltava 6)

”Häslinkiä näyttää olevan mutta kato kaikilla on kiire johonkin.” (lapsi kertoi valokuvasta, joka oli otettu kyseisen päiväkodin pukemistilanteesta)(haastateltava 7)

Vastauksista ilmeni, että suurimmaksi osaksi lapset saavat pukea rauhassa. Muutama mainitsi, että ei saa pukea rauhassa, koska on kiire. Lapset ovat yksilöllisiä myös pukemisen suhteen, osa on nopeita pukijoita ja osa hiukan tuumailee ja tarvitsee enemmän aikaa pukemiseen.

Aikuisen merkityksestä ulkoilu tilanteessa kysyimme kysymyksellä, että tykkäisivätkö lapset, jos aikuinen olisi mukana ulkoleikeissä tai ohjaisi jotain leikkiä tai peliä ulkona. Seitsemän lasta pitäisi siitä, että aikuinen ohjaisi toimintaa ulkona tai leikkisi heidän kanssaan, kaksi lasta pitäisi siitä joskus, ja yksi lapsi vastasi, että ei pidä ja aikuinen ei edes leiki meidän kanssa ulkona.

”Tykkään. Mää en oikein ossaa sanua, melkein niin ku aina.”(haastateltava 3)

”No ei ne leiki mejän kans.”(haastateltava 7)

”No mää leikin aina lapsien kans mutta hippaa ja piilosta aikuisen kans.”(haastateltava 6)

Kysyimme myös, että mitä päiväkodin aikuiset tekevät ulkona lasten kanssa ja mitä lapset haluaisivat tehdä aikuisten kanssa. Osa lapsista ei osannut vastata siihen, että mitä päiväkodin aikuiset tekevät ulkona heidän kanssaan ja osa vastasi, että aikuiset juttelevat keskenään ja vahtivat lapsia.

”No ne juttelee ja tekkee lumitöitä.” (haastateltava 4)

”Voijaan me joskus mutta ei me tiijetä kun ei me oo vielä leikitty aikuisen kans.”
(haastateltava 4)

”On me joskus tosi kivoissa leikeissä leikitty aikuisen kans.”(haastateltava 5)

Lapset pitäisivät siitä, että aikuiset leikkisivät useammin heidän kanssaan tai opettaisivat uusia leikkejä heille. Lapset mainitsivat, että olisi kivaa leikkiä hippaleikkejä, piiloleikkejä, sääntöleikkejä ja liikuntaleikkejä sekä rakennella lumiukkoja ja hiekkalinnoja. Muutama mainitsi, että aivan kaikissa leikeissä olisi kiva, että aikuinen olisi mukana. Osa lapsista kertoi, että eivät uskalla pyytää aikuista mukaan leikkiin, jos he eivät sitten tulekaan leikkimään. Näiden lasten mielestä aikuisilla on ulkona ”omat jutut”. Muutaman lapsen mukaan aikuiset juttelevat ja ”kattelevat” ulkoillessa, mutta haluaisivat enemmän aikuisen ohjaamia leikkejä tai tekemistä. Yksi lapsi kertoi haaveilevansa majojen rakentelusta aikuisen kanssa.

Kysyimme lapsilta pitävätkö he metsäretkistä. Seitsemän lasta pitää metsäretkistä tosi paljon, yksi lapsi pitää jonkin verran ja kaksi lasta ei pidä juuri lainkaan metsäretkistä.

”Niin mutta ei me käyä tuolla metsässä vaan muuten vaan leikkimässä tai vain siellä poimimassa mustikoita.”(haastateltava 6)

”Mää tykkään tosi, tosi paljon leikkiä metsässä.”(haastateltava 4)

Ja lisäksi kysyimme, mitä he haluavat tehdä metsässä. Lapset vastasivat esimerkiksi seuraavanlaisesti.

”No poimia mustikoita.”(haastateltava 8)

”No leikkiä piilosta, sielä hyppiä, saa kävellä ja etsiä paikkoja ja tehdä lumipalloja.”(haastateltava 5)

Lasten mielestä metsäretkissä kivointa on eväiden syöminen metsässä, vapaa leikki sekä mustikoiden syöminen. Lasten mielestä metsässä on aina paljon tekemistä ja puuhaa. Lapset pitävät metsässä ”tallustelemisesta” sekä piiloleikistä ja hipasta.

Kysyimme lapsilta myös pihäsäännöistä. Kuusi lasta koki säännöt hyvänä asiana, kolme lasta vastasi, että eivät pidä säännöistä ja yksi lapsi ei kommentoinut mitään tähän kysymykseen.

”Ei saa rikkoa leluja ja voi rauhallisesti eikä ottaa toisen käjestä tai pittää ottaa oma.” (haastateltava 4)

”Mää tykkään, etä lelut pyssyy ehjinä.”(haastateltava 4)

”Kotona on kotisäännöt ja päiväkodissa on päiväkodin säännöt.”(haastateltava 6)

Lapset tiesivät hyvin pihäsäännöt ja lasten mielestä aikuinen puuttuu ihan hyvin siihen, jos sääntöjä rikotaan. Monella lapsella tuli mieleen, esimerkiksi liukumäkeen ja keinuun liittyvät säännöt sekä se, että ketään ei saa kiusata ja leluja ei saa viedä toisen kädestä.

4.4 Lasten kokemukset lepotilanteesta

Kysyimme viisivuotiailta lapsilta, että nukkuvatko he päiväunet päiväkodissa. Kaksi lasta vastasi, että nukkuvat, neljä vastasi, että nukkuu joskus ja neljä lasta vastasi, että levähtelevät vain päiväkodissa.

”Voin mää joskus nukkua pitkään ja voin mää levähtääkin.”(haastateltava 4)

”Mää en tykkää nukkua, mää vaan levähtelen.”(haastateltava 7)

”Joo, joskus tulee uni ja joskus ei.”(haastateltava 10)

Muut lapset levähtelevät sen ajan ja he kokevat levähtelyn hyvänä asiana. Muutama mainitsi, että levähtely tuntuu pitkältä ajalta, mutta on silti hyvä asia, että päiväkodissa levähdetään. Patjalla olo on mukavaa ja oma unilelu koetaan tärkeänä. Muutamasta lapsesta levähtely tuntuu joskus pahalta ja ikävältä asialta.

Aikuisen tuomasta turvasta ja läheisyydestä lepohetkissä kysyimme lapsilta kysymyksellä, että pitävätkö he aikuisen silittämisestä tai vierellä olosta nukkumahuoneessa. Kaikki kymmenen lasta vastasivat, että pitävät aikuisen lähellä olosta, silittämisestä tai vierellä olosta.

”Siksi, koska kaikki lapset tykkää siitä.” (haastateltava 4)

”Se tuntuu niin ku mukavalta.” (haastateltava 3)

”Mää vaan tykkään siitä.” (haastateltava 8)

Lapsista aikuisen läsnäolo ja lähellä olo tuntui turvalliselta, rauhoittavalta ja silloin lapsi nukahtaa helpommin. Yksi lapsi kertoi, että siitä tulee hyvä olo kun aikuinen on lähellä nukkumahuoneessa. Lapset mainitsivat, että aikuinen ei useinkaan ehdi silittämään tai vierelle. Yhden lapsen vastaus *” Siksi, koska kaikki lapset tykkää siitä”*, kuvaa hyvin silittämisen tärkeyttä lapselle. Lasten vastauksista ilmeni toivomus siitä, että nukkumahuoneessa olisi useampi aikuinen ja aikuiset vaihtelisivat eri päivinä eri lapsen vierelle.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastatteluvastausten perusteella lapset ovat pääpiirteittäin tyytyväisiä kysytyihin perushoidollisiin tilanteisiin. Suurin osa lapsista kokee, että he saavat rauhassa syödä ja pukea sekä nukkua että levähtää päiväkodissa. Lapset kokevat perushoidolliset tilanteet ihan sujuvina. Tämä ilmentää, että perushoitotilanteet päiväkodissa ovat suunniteltuja ja mahdollisesti porrastettuja. Haastattelutulosten koonnista nousi esille lasten kokemana kaksi asiaa, joita voisi huomioida enemmän päiväkodin arjessa ja näitä teemoja olemme halunneet tarkemmin tarkastella. Viisivuotias lapsi kaipaa päiväkodissa turvaa ja hellyyttä, mutta toisaalta omatoimisuuden tukemista ja uusia mahdollisuuksia oppimiseen perushoitotilanteissa. Monista vastauksista ilmeni myös lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksen tärkeys lapsen kokemana päiväkodissa.

Haastatteluvastauksista nousi esiin se, että kasvattajana voimme tulkita väärin lapsen käytöstä tai liikehdintää. Tämä ilmeni esimerkiksi, kun lapselta kysyttiin ruokailutilanteeseen liittyvästä odottelusta. Lapset eivät kokeneet odottelua ikävänä asiana vaan suurin osa lapsista omasta mielestään jaksaa hyvin odotella vuoroaan. Sama asia tuli esille pukemiseen liittyvässä kysymyksessä, että kasvattajana voimme kokea pukemistilanteen päiväkodissa levottomana ja äänekkäänä. Haastateltavista lapsista yli puolet sai mielestään pukea rauhassa ja he eivät kokeneet pukemistilannetta kovinkaan meluisana. Kasvattajana saatamme kokea tilanteet kiireisiksi ja sekaviksi, jos emme suunnittele siirtymä- ja perushoitotilanteita sujuviksi. Kasvattajana meidän tulisi toisaalta myös huomioida, että lapsen tulee saada olla lapsi ja aikuisen ei tulisi rajoittaa liiaksi lapselle ominaista eloisuutta.

Siirtymätilanteet aiheuttavat päiväkodissa usein levottomuutta, mitä voisi vähentää suunnittelulla. Siirtymävaiheessa lapsi joutuu toimimaan paljon itsensä varassa ilman selkeää ohjeistusta, mikä aiheuttaa lapsissa levottomuutta ja epätietoisuutta. Kasvattajan tulisi olla aina siellä, minne lapset ovat siirtymässä. Siirtymätilanteita voi helpottaa niin, että siirtyminen tilasta tai tilanteesta toiseen tapahtuu vaiheittain. Vaihteittaisuutta on helppo toteuttaa esimerkiksi ulos lähdössä, sisälle tulossa, ruokailussa ja päivälevolle siirtymisessä. (Koivunen 2009, 58- 59.) Päiväkotikielto Wilhelmiinan varhaiskasvatussuunnitelmasta ilmenee, että he haluavat tarjota kodinomaista hoitoa pienissä lapsiryhmissä ja he pyrkivät porrastamaan toimintoja niin, että niillä luodaan rauhallisempi tilanne muuan muassa ruokailussa. Mutta yhteistyökumppanimme varhaiskasvatussuunnitelmassa ei

ole tarkempaa mainintaa siirtymätilanteista ja niiden toteuttamisesta. (Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012.)

Lapset kokevat aikuisen läsnäolon ja vuorovaikutuksen tärkeänä. Tämä tuli esille niin ruokailu, ulkoilu kuin lepotilanteista kysyttäessä. Lapsen perusturvallisuus kehittyy ja vahvistuu jokapäiväisessä arjen kohtaamisessa aina kun, lapsi saa osakseen hyväksyntää ja läheisyyttä. Lapselle on tärkeää tietää, että hän on erityinen ainakin jollekin aikuiselle tai aikuisille sekä, että hän saa hyväksyntää sellaisena kuin on. (Mikkola & Nivalainen 2011, 20–21). Lapsella tulee olla mahdollisuus jakaa tunteitaan, ajatuksiaan, huoliaan, ilojaan ja olemassaolon pohdintojaan turvallisen aikuisen kanssa. (Koivunen 2009, 50.)

Lapsen kuuleminen tuo esille lapsen omia näkemyksiä ja lasten omaa kulttuuria, ja tätä tietoa tuottaessaan lapsi pääsee itse aktiiviseksi osallistujaksi. Lapsen mielipiteen merkitys on siinä, että lapset tuovat asioiden käsittelyyn sellaisia näkökulmia ja kokemuksia, joita aikuinen ei osaa ottaa huomioon (Eskel & Marttila 2009, 90–91; Heinonen & Kuikka 2009, 219–220). Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman ohjaa kasvattajan roolia niin, että kasvattajan tulee kuulla lasta ja antaa lapselle mahdollisuuksia tehdä aloitteita, valita toimintojaan, tutkia, tehdä johtopäätöksiä ja ilmaista ajatuksiaan (Stakes 2005, 18, hakupäivä 2.2.2013). Tämä ei tarkoita sitä, että kasvattaja pyrkii vain ja ainoastaan toteuttamaan lasten toiveita vaan aikuinen mahdollistaa lasten osallisuuden (Marjanen ym. 2009, 90- 92).

Haastatellut lapset pitivät siitä, että aikuinen on lähellä ruokailutilanteissa. Kasvattaja toimii lapselle myös mallina puhuessaan ja sosiaalisissa taidoissaan (Koivunen 2009, 47- 50). Aikuinen voi opettaa lapselle samalla ruokailukulttuurimme sopivaa keskustelua ja vuorovaikutusta. Parhaimmillaan ruokailutilanne on rauhallinen ja mahdollistaa yksittäisen lapsen huomioimisen. Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa kerrotaan, että ruokailutilanne toimii tärkeänä oppimistilanteena, jossa harjoitellaan kohteliaita pöytätapoja ja toisen huomioon ottamista ja aikuinen syö yhdessä lasten kanssa. (Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012.)

Ulkoilutilanteissa lähes kaikki lapset halusivat aikuista mukaan leikkiä tilanteisiin ja näin antamaan huomiota lapsille. Vain yksi lapsi vastasi, että ei pidä ajatuksesta, että aikuinen leikkisi hänen kanssaan. Tosin lapsi mainitsi, että hänellä ei ole edes kokemusta siitä, että aikuinen leikkisi hänen kanssaan. Lapset kaipaavat ulos enemmän ohjattua

leikkiä. Lapsi tarvitsee toisinaan aikuista myös leikkeihin ja esimerkiksi erilaisiin tilanteisiin mallintamaan asioita. Aikuisen läsnäololla ja ohjauksella on lapsen leikkimiselle suurempi merkitys kuin usein ymmärrämme. Aikuisen osallistuminen leikkiin kannustaa lapsia pitkäjänteisempään ja sitoutuneempaan leikkiin. Osallistumisella aikuinen voi rohkaista arkoja lapsia. Isompien lasten kanssa leikkien juonet ja roolit ovat yhä monimutkaisempia ja tämä vaatii aikuiselta taitoa suunnitella ja järjestää fyysistä ja sosiaalista leikkiympäristöä lapsille sopivaksi ja innostavaksi. Aikuisen läsnäololla ja asenteella on suuri merkitys sille, miten ja mitä lapset leikkivät. (Mikkola & Nivalainen 2011, 55.) Päiväkoti Wilhelmiinan toiminnassa painotetaan leikkiä sekä ohjatun leikin merkitystä. Aikuinen luo mahdollisuuksia lasten leikkiin tarjoten välineitä ja raameja siihen sekä ohjaten lasten leikkiä (Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012).

Myös nukkuma- tai lepotilanteessa lapset kaipaavat vastausten perusteella aikuisen lähellä oloa ja kosketusta. Kaikki kymmenen lasta vastasivat myöntävästi, että pitävät aikuisen silittämisestä ja vierellä olosta. Kun kysyimme silittämisestä, niin muutama lapsi mainitsi, että kaipaisi useampaa aikuista nukkumistilanteisiin. Lapset myös toivoivat, että aikuinen huomioisi kunkin lapsen vuorollaan. Esimerkiksi nukkumahuoneeseen mennessä on tärkeää, että jokainen lapsi otetaan nukkumahuoneessa vastaan ja saatetaan sänkyynsä. Näin lapsi saa huomiota ja turvallisuuden tunnetta ja voi rauhoittua levolle. (Koivunen 2009, 58–59.). Aikuisen lähellä olo nukkumistilanteessa rauhoittaa tilannetta ja lapsi voi nukahtaa helpommin. Haastateltavista lapsista kaksi mainitsi, että nukkuu päiväunet säännöllisesti päiväkodissa. Neljä lasta sanoi joskus nukkuvansa päiväkodissa päiväunet ja neljä lasta kertoi levähtelevänsä tämän ajan. Viisivuotiaan unentarve vaihtelee yksilöllisesti ja jokaisella lapsella on omanlaisena päivärhythmi ja aktiivisuustaso.

Perushoidollisiin tilanteisiin lapset haluaisivat haastattelun perusteella lisää harjoittelun ja oppimisen mahdollisuutta. Pienemmässä ryhmässä toimiessa aikuisella on mahdollisuus olla herkkänä lasten suhteen. Tällöin aikuisella on myös parempi mahdollisuus ottaa lapsi mukaan kokeilemaan ja tekemään yhdessä asioita. Lapsen päivähoitopäivä on täynnä oppimistilanteita ja näitä tilanteita syntyy aivan perushoitotilanteissakin, kuten ruokailussa, ulkoilussa ja lepohetkissä. Aikuisena meidän tulisi tarttua näihin mahdollisuuksiin useammin ja antaa lapselle aikaa harjoitella uusia asioita. (Mikkola & Nivalainen 2011, 21, 28.)

Haastattelemamme viisivuotiaat kaipasivat juuri tätä harjoittelun ja oppimisen mahdollisuutta, johon aikuiset voisivat kiinnittää entistä enemmän huomiota suunnittelulla ja mahdollistamalla tällaisia sopivia tilanteita. Ruokailutilanteissa kaikki haastateltavat lapset halusivat harjoitella uusia asioita itse. Lapset olisivat valmiita kokeilemaan ja harjoittelemaan haastavampiakin asioita aikuisen opastuksella. Lapset olivat valmiita kokeilemaan esimerkiksi oman paikan siistimistä ruokailun jälkeen ja perunan kuori-
mista.

Pukemistilanteissa lapset halusivat itse opetella määrittämään, mitä pukevat päälle milläkin säällä. Tämä ilmeni, kun kysyimme lapsilta, että saavatko he itse valita, mitä pukevat ulos päällensä. Lasten mukaan päiväkodin aikuinen tai oma äiti päättää, miten pukeudutaan, mutta suurin osa lapsista mainitsi, että halusivat itse opetella. 5-6-vuotiaana omatoimisuus, aloitteellisuus ja sopeutuvuus ovat luonteenomaista, mutta toisaalta tämän ikäinen haluaa olla vielä pieni ja saada hoivaa. Tämän ikäisestä tuntuu mukavalta tehdä sopivan kokoisia oikeita töitä ja viedä ne myös loppuun saakka. (Järvinen ym. 2009, 62.) Ulkoiluun valmistautuminen, sopivan vaatetuksen valitseminen ja pukeminen ovat kohtaamista ja yhdessäoloa sekä oppimistilanne. (Arjen käytäntöjen opas 2011, 16, hakupäivä 4.11.2012.)

Suunnitellun kasvatuksen ja opetuksen lisäksi lasten kanssa syntyy useita spontaaneja oppimishetkiä aivan arkisissa toimissa. Lapset esittävät mielenkiintoisia kysymyksiä päivittäin, mutta aina ei ole mahdollisuutta lähteä vastaamaan lasten kaikkiin kysymyksiin tyhjentävästi. Kuitenkin opetuksessa ja kasvatuksessa pitäisi olla lapsilähtöistä tilanneherkkyyttä, sillä juuri lasten itsensä esittämät kysymykset ja kiinnostuksen kohteet synnyttävät parhaita tilanteita oppia ja oivaltaa asioita. Lisäksi lapsi saa arvokkaan vuorovaikutuskokemuksen kun aikuinen huomii hänen ajatuksensa ja kysymyksensä. (Cantell 2010, 167.) Lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja aikuisten kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta voidaan työtapojen valinnan lisäksi parantaa aivan konkreettisilla keinoilla. Lapsen on saatava kokea turvallisuuden tunnetta päivähoidossa, jolloin lapsi voi olla vapaammin oma itsensä ja luottaa toisiin. Lapsen ei tulisi jännittää liiaksi esimerkiksi sitä, että pääseekö mukaan leikkiin. Aikuisen tulee havainnoida lapsia ja toimia tarpeen mukaan niin, että jokaisella lapsella olisi hoitopäivän aikana mahdollisimman hyvä olla. Päiväkodeissa tulisi miettiä aivan konkreettisia keinoja, jotta jokainen lapsi tulisi huomioduksi päivän aikana ja lapsi saisi kokea vahvistavaa kohtaamista. Osa lapsista tulee aktiivisesti aikuisen luo juttelemaan ja hakemaan turvaa sekä syliä, kun taas

osa lapsista ei uskalla tai koe tarvitsevana läheisyyttä ja vuorovaikutusta. (Cantell 2010, 75, 77, 79.) Kasvattajan on hyvä muistaa, että päiväkotiki on aina lasten toiminta- ja oppimisympäristö ja tätä ympäristöä olisikin hyvä suunnitella yhdessä lasten kanssa (Marjanen ym. 2009, 90- 91).

Päiväkotipäivä on täynnä tapahtumia, joissa voi tapahtua oppimista, jos vain siihen asiaan pysähdytään ja paneudutaan hetkeksi lapsen kanssa. Lapsen tulee saada tiedostaa asiat konkreettisesti, aivan kuten aikuisenkin, jotta oppimista voi tapahtua. Pienen lapsen oppiminen tapahtuu aina vuorovaikutuksen kautta kun, lapsi ja aikuinen todella kohtaavat jakaakseen kokemuksiaan, käsityksiään ja tietojaan. Lapsen tapa oppia on kokonaisvaltaista ja paljolti lapsen mielentilojen ja kiinnostuksen sanelemaa. (Mikkola & Nivalainen 2011, 56–57.) Tämä vaatii aikuisilta toiminnan suunnittelua ja organisointitaitoa, mutta myös väljyyttä päivään, jotta perushoitotilanteisiin voisi ujuttaa mukaan opetuksellista ja kasvatuksellista puolta useamminkin. Päiväkotiki Wilhelmiinan varhaiskasvatussuunnitelmasta ilmenee, että he haluavat kannustaa lapsia omatoimisuuteen ja harjoittelemaan uusia asioita aikuisen kannustamana. (Päiväkotiki Wilhelmiinan varhaiskasvatussuunnitelma 2012.)

Kasvattajan tulisi vaatia sopivassa määrin lapsen iän ja kehityksen mukaan omatoimisuutta ja itsenäisyyttä lapselta. On aivan luonnollista, että kaikki lapset tarvitsevat aikuisen ohjausta ja tukea, toiset tarvitsevat vain sitä enemmän kuin toiset. Kasvattaja tarvitsee kykyä aistia tilanteita monipuolisesti ja ohjailla lasten tilanteita hienovaraisesti. Ryhmä koostuu erilaisista yksilöistä ja ryhmän toiminnassa pitää huomioida sen dynamiikka. Aikuista voidaan tarvita myös vierellä oloon tai jopa voimakkaasti ohjaamaan lasten leikkejä ja kertomaan, mitä saa tehdä ja mitä ei. Lapset tarvitsevat apua siihen, miten tulee toimia ryhmä tilanteessa ja leikissä. Kasvattajan tehtävät on kehittää ryhmätoimintaa niin, että se palvelee kulloinkin ryhmässä olevien lasten tarpeita. (Cantell 2010, 44–45, 47.)

Viisivuotias on tarkka siitä, että mikä on oikein ja väärin. 4-5-vuotiaalle erityisen mieluisia leikkejä ovat rooli- ja mielikuvitusleikit sekä yksinkertaiset sääntöleikit ja – pelit (Järvinen ym. 2009, 61–62). Kysyimmekin lapsilta, että mitä mieltä he ovat pihäsäännöistä ja yli puolet haastateltavista lapsista koki säännöt hyvänä asiana. Lapset myös osasivat luetella useita pihäsääntöjä ja moni myös perusteli meille, miksi sääntöjä tarvitaan. Lapset perustelivat sääntöjen tarpeellisuuden esimerkiksi sillä, että ne luovat tur-

vallisuutta, opettavat toisten huomiointia ja lelut pysyvät ehjinä. Lapset myös osasivat eritellä, että päiväkodissa on päiväkodin säännöt ja kotona kotisäännöt. Viisivuotias osaa siis eritellä eri ympäristöjä ja eri sääntöjä sekä kykenee niitä sisäistämään omassa toiminnassaan. Lapsi kykenee myös luokittelemaan samanlaisia ja yhteen kuuluvia asioita. (Järvinen ym. 2009, 62.)

Päiväkodin toimintaa voi suunnitella monipuoliseksi ja tapahtuvaksi päiväkodin ulkopuolellakin. Viisivuotias kaipaa monenlaista toimintaa ja eri ympäristö virittää lapsen mielikuvitusta. Lapsella on oppimista siinä, miten julkisilla paikoilla liikutaan ja kuinka hyödyntää luontoa sekä ympäristöä hyvällä tavalla. Päiväkoti Wilhelmiina hyödyntää läheistä metsää retkiinsä. Kysyimme lapsilta, mitä he pitävät näistä retkistä niin lähes kaikki lapset pitävät niistä ja nostivat esille sen, että metsässä on mukava leikkiä ja syödä mustikoita. Metsäretket ovat lapselle elämys ja kokemus. Metsäretket ovat mahdollisia kasvattajien suunnittelun ansiosta. Retkien aikana lapset voivat oppia uusia asioita kokeilemalla, havainnoimalla ja tutkimalla aikuisen ohjauksessa. 5-6-vuotiasta kiinnostavat erilaiset ilmiöt ja niiden syyt. Lapsi tutkii ilmiöiden syitä, testaa ilmiöitä käytännössä kokeilemalla ja tarvitsee aikuista hakiessaan vastauksia näihin kysymyksiin. (Järvinen ym. 2009, 62- 63.)

Mielestämme pienryhmätoiminnan avulla voidaan taata lapsilähtöisempi toimintatapa huomioimalla yksilöllisemmin kunkin lapsen kehitys- ja oppimistarpeet. Pienryhmässä toimiessa kasvattaja kykenee myös halutessaan onnistuneempaan vuorovaikutukseen lapsen kanssa ja lapsen mielipiteen kuuleminen mahdollistuu. Pienryhmätoiminta tukee lapsen osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Lapsi voi omien kykyjensä mukaan osallistua vuorovaikutuksessa muiden kanssa toiminnan ideoimiseen, suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Osallisuus ilmenee arkiaskareina, ideoiden kehittelynä tai projekteina, joissa lapset ja aikuiset toimivat yhdessä. Pienryhmätoiminta vaatii kuitenkin kasvattajalta sitoutumista, jotta lapsilähtöisyys toteutuu. (Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 21, hakupäivä 10.1.2013).

Päiväkoti Wilhelmiinassa pienryhmätoiminta ja lapsen kohtaaminen on mahdollista, sillä päiväkotia on pieni lapsimäärältään ja aikuiset tulevat lapsille helposti tutuiksi. Pienestä haastattelujoukosta huolimatta oma opinnäytetyömme tuottaa päiväkodille tärkeää tietoa siitä, mikä toimii lasten mielestä hyvin ja missä asioissa lapset kaipaavat aikuisen panostusta. Jokaisessa työyhteisössä tulisi olla riittävästi aikaa suunnitella kasvatustoi-

mintaa ja sen jalkauttamista konkreettiseen työhön ja sen sujuvuuteen. (Mikkola & Niivalainen 2011, 25–27.)

6 POHDINTA

Halusimme tehdä opinnäytetyön, jolla olisi mahdollisimman paljon annettavaa omaa ammatillista kasvuamme ajatellen ja joka hyödyttäisi meitä tulevaisuudessa, kun työskentelemme lastentarhanopettajina päivähoitossa. Pohdimme myös työskentelyn mielekkyyden kannalta sitä, kuinka aiheen tulisi olla myös oman mielenkiinnon kohteena ja itseä innostava sekä luovuuteen kannustava. Löysimme kiinnostavan ja mielestämme tätäkin päivää ajatellen merkityksellisen aiheen, joka koskettaa päiväkodin arjen tilanteita. Tiedonantajamme olivat päiväkodin 5- vuotiaat lapset, joten heidän mielipiteen esille saaminen haastoi meitä käyttämään myös omaa luovuutta.

Oman kokemuksemme mukaan lapset olivat tyytyväisiä siihen, että juuri heiltä itseltään kysyttiin mielipidettä ruokailusta, ulkoilusta ja levosta. Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n oma varhaiskasvatussuunnitelma korostaakin lapsen mielipiteen kuulemisen merkityksellisyyttä, mistä johtuen on tärkeää ottaa lapsi mukaan ja osallistaa päiväkodin toiminnan arviointityöhön. Juuri lapsi on pääasiallinen ja tärkein päivähoitopalveluiden käyttäjä ja merkittävä kokemusasiantuntija. Lasta ei tulisi aliarvioida, sillä kyllä lapsi kykenee kertomaan siitä, mistä hänellä on kokemusta.

Kun arvioimme laadullisen tutkimuksen luotettavuutta, pyrimme kiinnittämään huomiota oman tutkielman tekemisessä raportoinnin tarkkuuteen ja siihen, kuinka tutkimuksen eri osa-alueet ovat johdonmukaisessa suhteessa toisiinsa. Tarkastelimme omassa työssämme teoreettisen viitekehyksen, tutkimustehtävien sekä aineistonkeruumenetelmien yhteensopivuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.)

Tutkielmamme tiedonantajat olivat lapsia, joten meidän oli huolellisesti mietittävä sopivaa aineistonkeruumenetelmää. Menetelmän valinnassa päädyimme teemahaastatteluun. Kun aineistoa kerätään haastattelulla, laatua tulisi tarkkailla tutkimuksen eri vaiheissa. Aineistonkeruussa laatua pyrimme tavoittelemaan sillä, että teimme hyvän haastattelurungon ja muotoilimme kysymyksiä huolellisesti sekä pohdimme kysymysten esittämistapaa. Koska haastateltavamme olivat lapsia, käytimme kysymysten tukena myös toiminnallisia menetelmiä. Näiden seikkojen huomioimisella pyrimme varmistamaan sen, että kysymykset ovat ymmärrettäviä sekä sen, että meidän ja lasten välille ei haastattelun aikana syntyisi tulkintaeroja eli puhuisimme lasten kanssa samaa kieltä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184.)

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös aineiston laatu, joten työstimme haastattelukysymyksiä kauan ja litteroimme aineiston nopeasti (Hirsjärvi & Hurme 2000, 185). Meidän mielestä uskottavuutta tutkielmassamme lisäsi se, että käytimme aineistolähtöistä sisältöanalyysiä vastauksia purkaessa ja olemalla huolellisia vastausten teemoittelussa niin, että meidän omat näkemyksemme eivät päässeet vaikuttamaan lasten antamiin tuloksiin. Pyrimme huolelliseen raportointiin niin, että lasten omat merkittävimmät kokemukset pääsivät esille. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138.)

Tutkimuksen luotettavuutta pyritään lisäämään huomioimalla ja ennakoimalla erilaiset ulkoiset tekijät, jotka voivat vaikuttaa tutkimukseen. Huomioimme myös tutkimuksesta ja ilmiöstä itsestään johtuvat tekijät, kuten aiheemme valinnan rajauksen, tutkimuksen toteutusajankohdan ja tilan sekä tähän liittyvät mahdolliset häiriötekijät. Emme halunneet jakaa lasten haastattelu kysymyksiä ennakoon päiväkodin henkilöstölle eikä vanhemmille siitä syystä, että kysymykset pysyisivät lapsille uusina ja toisivat esiin lapsen aidon kokemuksen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138–139.) Opinnäytetyömme mielenkiinnon kohteena oli se, mitä lapset kertovat omista kokemuksistaan valituista teemoistamme eikä niinkään miettiä lapsen kertoman totuudenmukaisuutta (Ritala- Koskinen 2001, 149–152.)

Tulosten tulkinta edellyttää tutkijalta kykyä punnita saatuja vastauksia sekä saattaa niitä myös teoreettisen tarkastelun tasolle. Tutkijan on tärkeä perustella esittämänsä tulkinnat ja sen, mihin hän päätelmänsä perustaa. Olemme omassa tutkielmassamme pyrkineet auttamaan lukijaa tulosten tulkinnassa esimerkiksi lisäämällä tulososioon suoria lainauksia lasten vastauksista sekä liitetietoihin valokuvat toiminnallisista menetelmistä. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2010, 233.)

Kun suunnittelimme haastattelua etukäteen, pyrimme kaikin tavoin pitämään mielesämme lapsilähtöisyyden sekä sen, millaisen toiminnan viisivuotias kokee mielekkääksi. Otimme huomioon myös tämän ikäisen aktiivisuuden ja toimeliaisuuden. Onnistuimme valitsemaan sopivan haasteelliset toiminnalliset menetelmät viisivuotiasta lasta ajatellen ja menetelmät toimivatkin merkittävänä apukeinona lapsen mielipiteen esilletuomisessa. (Järvinen ym. 2009, 25, 34- 35.)

Huomioimalla lapsen tavan toimia ja toiminnallisia menetelmiä käyttämällä lapset kokiivat haastattelutilanteen myönteisenä kokemuksena. Tämä näkyi lapsissa iloisuutena ja

innokkuutena osallistua sekä avoimuutena ja ennakkoluulottomuutena. Aivan kuin kukin lapsi olisi ollut yhden senttimetrin pidempi haastattelusta lähtiessään. Meitä itseämme ihmetyttävänä ilmiönä pidimme myös sitä, kuinka kukaan lapsista ei keskustelujen aikana sanonut, ettei jaksaisi enää. Tulevina sosionomeina, kun työskentelemme lasten kanssa, tarkoituksemme on hyödyntää ja muistaa näiden toiminnallisten menetelmien olemassaolo. Toiminnallisia menetelmiä käyttämällä meille vahvistui käsitys siitä, kuinka lapsen on helpompi tuoda kokemustaan esiin saadessaan käyttää mahdollisimman monia aisteja eli kuulla, nähdä, tehdä ja tunnustella.

Haastattelutilanteissa huomasimme sen, kuinka lapset halusivat ja hakivat huomiotamme. Keskustelut kävimme kunkin lapsen kanssa yksilöllisesti, joten jokaiselle lapselle mahdollistui henkilökohtainen huomio eikä hänen tarvinnut kilpailla kenenkään kanssa saadakseen huomiota osakseen. Lapsi tarvitsee huomiota ja huomion antaminen vahvistaa lasta. Huomiota annoimme lapsille aivan pienillä asioilla, kuten olemalla aidosti kiinnostuneita heidän tekemisistään. Olimme pyrkineet järjestämään haastattelutilanteen sellaiseksi, että lapset saattoivat osoittaa siinä omaa osaamistaan ja myös saada onnistumisen kokemuksia. Huomioimme lasten onnistumisen kokemukset kehumalla lasta sanomalla esimerkiksi ” Kyllä sinä olet taitava ” tai ” Osaat hienosti kirjoittaa oman nimesi ”. Palkitsimme lapset haastattelun päätteeksi sanallisella kiitoksella. Olimme varanneet tilanteeseen erilaisia leimoja, joista lapsi sai valita itselleen mieluisimman. Lapselle pitäisi antaa myös mahdollisuuksia pienten valintojen tekemiseen. Lapsi tarvitsee onnistumisen kokemuksia ja myös kiitosta siitä, kun on onnistunut. Lapsi tarvitsee kasvuun ja kehitykseen myönteistä palautetta.

Päiväkoti-arjessa meidän tulee tulevina kasvattajina kyetä keskustelemaan lasten kanssa ja ohjaamaan lasten toimintoja keskustelujen avulla. Keskustelemalla lasten kanssa pääsemme selville lasten ajatuksista. Myös lapselle ja lapsen kasvulle on tärkeää, että hän saa mahdollisuuksia keskusteluun. Keskustelemalla lapsi oppii monia tärkeitä vuorovaikutustaitoja. Kasvattajan aito läsnäolo ja kyky eläytyä lapsen ajatus- ja kokemusmaailmaan mahdollistaa onnistuneen keskustelun lapsen ja aikuisen välillä. Haastattelutilanteet toimivat meille oivallisina oppimisen paikkoina harjaannuttaa tätä keskustelun taitoa lasten kanssa. Huomasimme sen, kuinka haastattelut sujuivat aina vain luontevammin niiden edetessä ja mitä useamman lapsen kanssa olimme keskustelleet. Vuorovaikutuksen onnistumiseen lasten kanssa oli vaikuttamassa myös se, että olimme aidosti kiinnostuneita kuulemaan, mitä lapsi halusi meille kertoa. Vaikka kysymyksillä ja nii-

den esittämisellä oli lasten mielipiteen esille saamisessa suuri merkitys, niin yhtä merkityksellistä oli pysähtyä kuuntelemaan lasta. Kuuntelemalla herkästi lasta kykenimme kuulemaan, mitä hänellä oli sanottavaa ja näin saatoimme rohkaista häntä myös kertomaan lisää ajatuksistaan. (Nummenmaa 2011, 102–103.)

Jokaiselta päivähoitossa työskentelevältä edellytetään työyhteisössä tänä päivänä hyviä tiimityötaitoja. Opinnäytetyöprosessi on ollut monessa suhteessa opettavainen kokemus, mutta erityisesti haluamme korostaa ammatillista kasvuamme, jota on tapahtunut myös tiimissä työskentelemisen taidoissa. Asuinpaikkakuntamme kirjastossa olemme käyneet monia keskusteluja tutkielmaamme liittyen ja yhteistyömme on sujunut kokonaisuudessaan hyvin. Yhteistyömme on mahdollistanut meille molemmille sen, että olemme voineet avoimesti esittää omia näkemyksiämme ja olla myös eri mieltä asioista. Yhdessä työskentely on kehittänyt keskustelu- ja kuuntelutaitoja, kykyä huomioida toisen näkemyksiä ja myös arvostaa niitä sekä pohtimisen ja perustelemisen taitoa. Olemme työskentelyn edetessä huomanneet, kuinka monet hyvät ideat syntyvät yhteisen pohdinnan tuloksena.

Aiheesta voisi tehdä esimerkiksi jatkotutkimusta perehtymällä päiväkodin henkilökunnan ja lasten kokemuksiin päiväkodin toiminnoista ja vertailla näistä vastauksista saatuja kasvattajan ja lapsen näkökulmia keskenään. Aikuisen ja lapsen kokemukset tilanteista voivat olla eriäviä ja lapsi saattaa ajatella eri tavalla asioista kuin aikuinen. Näin kasvattajana mahdollistuisi näiden tilanteiden suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa lapsen näkökulman huomiointi. Leikki voisi olla myös mahdollinen yksi päiväkodin toiminto, jota voisi käsitellä laajemmin lapsen näkökulmasta. Tietoisesti rajasimme omasta tutkielmastamme leikin pois, koska se on mielestämme jo yksistään tarpeeksi laaja käsite tarkasteltavaksi.

LÄHTEET

Alasuutari, Maarit 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusuvoori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. Sivut 145-162.

Arjen käytäntöjen opas 2011. Kallio peruspalvelukuntayhtymä. Hakupäivä 4.11.2012
<http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/kaste/juurrutettavat/larjen-kaytantojen-opas.pdf>

Aula, Maria Kaisa 2012. Lapsiasiavaltuutetun tervehdys NuVa -liittokokoukseen 16.–18.11.2012. Hakupäivä 10.2.2013 <
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/puheenvuorot/kirjoitukset/kirjoitus/-/view/1842135>>

Cantell, Hannele 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa. Juva: PS- Kustannus.

Eskel, Pauliina & Marttila, Marjaana 2009. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, Päivi & Marttila, Marjaana & Varsa, Marjo (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-Kustannus. Sivut 75-96.

Heinonen, Hanna & Kuikka, Maarit 2009. Lapsen oikeuksien toteutuminen nyky-yhteiskunnassa. Teoksessa Marjanen, Päivi & Marttila, Marjaana & Varsa, Marjo (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-Kustannus. Sivut 197-227.

Helavirta, Susanna 2011. Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tampere. Hakupäivä 1.11.2012 < <http://tampub.uta.fi/handle/10024/66827>>

Helavirta, Susanna 2007. Lasten tutkimushaastattelu. Metodologista hermistymistä, joustoa ja tasapainottelua. Yhteiskuntapolitiikka lehti 72, 6/2007, 629–640. Hakupäivä 15.10.2012 <
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101030/helavirta.pdf?sequence=1>>

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. 15.–16. painos. Helsinki: Tammi.

Järvinen, Mervi & Laine, Anne & Hellman- Suominen Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Ketonen, & Palmroth, & Röman, & Salmi, & Poikkeus 2004. Kieli ja kommunikaatio. Teoksessa Siiskonen, Tiina & Aro, Tuija & Ahonen, Timo & Ketonen, Ritva (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 2. painos. Juva: PS-kustannus. Sivut 176-198.

Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: PS-Kustannus.

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36. Hakupäivä 3.1.2013. <
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>>

Mattila, Kati-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva: PS-Kustannus.

Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2011. Lapselle hyvä päivä tänään näkökulmia 2010- luvun varhaiskasvatukseen. 5.painos. Saarijärvi: Pedatieto Oy.

Nummenmaa, Anna Raija 2011. Lapset keskustelukumppaneina. Teoksessa Nummenmaa, Anna Raija & Karila, Kirsti Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOYpro Oy. Sivut 102-110.

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2011. Hakupäivä 10.1.2013 <
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=c12c37bf-157a-4ce6-a084-48e86f24972e&groupId=112792>

Päiväkoti Wilhelmiina Oy:n varhaiskasvatussuunnitelma 2012.

Ritala- Koskinen, Aino 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001 Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tampere.

Stakes, 2005. Oppaita: 56. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Hakupäivä 2.2.2013 <
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Hakupäivä 3.1.2013. <
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>>

Tiusanen, Erkki 2008. Päivittäiset toiminnot päivähoitossa. Teoksessa Helenius, Aili & Korhonen, Riitta (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja – kehitykseen. Helsinki: WSOY. Sivut 78–97.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. uudistettu painos. Helsinki: Tammi

Yleissopimus lapsen oikeuksista. Hakupäivä 3.1.2013. <
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>>

LIITTEET

- Liite 1. Lupakysely vanhemmille
- Liite 2. Haastattelukysymykset
- Liite 3. Valokuvat toiminnallisista menetelmistä

Lupakysely vanhemmille

Hyvät vanhemmat,

20.11.2012

Opiskelemme viimeistä vuotta Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomeiksi. Suoritamme samalla lastentarhanopettajan pätevyyden ja sen vuoksi opinnäytetyömme liittyy varhaiskasvatukseen.

Opinnäytetyötämme varten olisi tarkoitus haastatella päiväkotia Wilhelmiinan ja Willeriinan 5-vuotiaita lapsia. Tarkoitus on saada selville, mitä mieltä sen ikäiset lapset ovat päiväkodin perusarkitilanteista, kuten ruokailusta, levosta ja ulkoilusta sekä siihen liittyvistä muista oheistoiminnoista. Nämä tilanteet ovat jokaiselle lapselle tärkeitä ja välttämättömiä arjen tapahtumia, joihin kuuluu myös opetuksellista ja kasvatuksellista puolta. Haluamme saada lasten ääntä ja kokemuksia kuuluville sekä toivomme tietysti, että opinnäytetyömme avulla päiväkodeissa huomioidaan entistä paremmin lasten mielipiteet, ehdotukset ja kokemukset tilanteista.

Tutkimuksen toteutamme yksilöllisesti haastatteleamalla 5-vuotiaita, joiden vanhemmilta olemme saaneet luvan haastattelulle. Haastattelu toteutetaan kysymysten avulla, jossa samalla mukana ovat valokuvat päiväkodin toiminnoista antamassa tukea haastattelun sujuvuuteen ja haastattelut nauhoitetaan nauhurilla, jotta voimme myöhemmin analysoida vastaukset. Haastattelu toteutetaan kummassakin päiväkodissa tammikuun 2013 aikana hoitopäivän puitteissa eikä tästä koidu vanhemmille eikä lapsille sen enempää vaivaa tai stressiä. Ketään ei pakoteta haastatteluun.

Lapsilta saadut tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä lasten henkilöllisyys tule esille haastattelujen käsittelyvaiheessa eikä valmiissa opinnäytetyössä. Nauhoitetut vastaukset tuhoamme asianmukaisesti. Haastattelua varten käymme päiväkodissa kuvaamassa päivän tapahtumia ja osassa kuvista saattaa näkyä muutamia kyselyyn osallistuvia lapsia, jos valokuvaamiseen on saatu kyseisiltä vanhemmilta luvat. Kuvat tuhotaan kyselyn jälkeen.

Pyydämme teiltä vanhemmat lupaa haastatella ja kuvata teidän 5-vuotiasta lasta. Osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista ja kysymme vielä ennen haastattelutilannetta lapselta itseltään suullisesti lupaa haastatteluun.

Arvostamme suuresti teidän ja lapsenne apua opinnäytetyömme valmistumisessa. Opinnäytetyömme valmistuu kevään 2013 aikana ja päiväkodit voivat opinnäytetyötä hyödyntää kehittämistyössään. Teemme myös vanhemmille yhteenvedon haastattelun tuloksista.

Jos haastattelusta haluaa tietää lisää niin alla oleviin henkilöihin voi olla sähköpostitse yhteydessä.

Ystävällisin terveisin,

Päivi Ojala

xxxxxxxxxx@edu.tokem.fi

Raija Kipinä

xxxxxxxxxx@edu.tokem.fi

Haastattelu- ja kuvauslupa opinnäytetyötä varten

Palauta vastauksesi päiväkotiin 5.12.2012 mennessä.

Lapsen nimi _____

Lapseni saa osallistua haastatteluun ja lastani saa kuvata haastattelun tukemista varten päiväkodin arjen tilanteissa ennen haastattelun toteuttamista

Lapseni ei saa osallistua haastatteluun eikä lasta saa kuvata haastattelun tukemista varten päiväkodin arjen tilanteissa ennen haastattelun toteuttamista

Lapseni saa osallistua haastatteluun mutta emme anna lupaa kuvata lasta haastattelun tukemista varten päiväkodin arjen tilanteissa ennen haastattelun toteuttamista

Päivämäärä ja Huoltajan allekirjoitus

Kiitos!

Terveisin Päivi Ojala ja Raija Kipinä

Haastattelukysymykset

A. Ruokailu teemaan liittyviä kysymyksiä

1. Mikä on sinun lempiruokasi?
– lapsi voi myös piirtää tai maalata oman lempiruuan
2. Jos et tykkää jostakin ruuasta ja sitä pitää maistaa, miltä se sinusta tuntuu?
3. Jos haluat esimerkiksi ruokaa lisää ja joudut odottamaan, miltä se sinusta tuntuu?
4. Jos sinulla haluttaa jutella ruokapöydässä kaverin kanssa, niin saako jutella?
5. Mitä ajattelet siitä, että aikuinen syö kanssasi? Tuntuuko se hyvältä/kivalta/mukavalta?
6. Saatko syödä rauhassa? Jos ruokailutilanteessa on kovasti meteliä, miltä sinusta tuntuu?
7. Olisiko mukava harjoitella kuorimaan itse perunoita? Entä kaatamaan maitoa tai voitelemaan itse voileipää? Miltä tuntuu siistiä oma paikka ruokailun jälkeen?
8. Jos saisit päättää, niin millainen olisi mukava ruokailu?

B. Ulkoilu teemaan liittyviä kysymyksiä

1. Saatko itse valita, mitä vaatteita puet ulos päälle? Miltä tuntuu kun aikuinen sanoo, mitä vaatteita pitää laittaa päälle? Saako laittaa rauhassa vaatteet päälle? Tuntuuko jokin asia pukemisessa hankalalta? Tarvitko pukemisessa aikuisen apua?
2. Mitä teet mielelläsi ulkona? Tykkäätkö olla ulkona ja keksitkö siellä aina tekemistä? Onko sinun mielestä ulkona tarpeeksi leikkivälineitä? Mitä välineitä toivoisit lisää?
3. Tykkäätkö, kun aikuinen on mukana leikeissä? Milloin se on kivaa?
4. Saako ulkona olla tarpeeksi? Voiko sateella sinun mielestä mennä ulos?
5. Onko puistossa/metsässä kiva leikkiä tai onko sinne kiva mennä retkelle? Mikä siellä on erityisen kivaa ja saako siellä olla tarpeeksi?
6. Millainen on hyvä/kiva/mukava piha leikkiä?
Pihalla on erilaisia sääntöjä. Miltä sinusta tuntuu nämä säännöt?

C. Levähtämiseen liittyviä kysymyksiä

1. Nukutko sinä täällä päiväkodissa päiväunet?
2. Saatko nukkua tarpeeksi? Miltä tuntuu, jos aikuisen pitää herättää sinut? Tykkäätkö heräämisen jälkeen vielä pötkötellä?
3. Mitä sinä teet, jos sinua ei nukuta? Miltä se tuntuu, kun täytyy levähtää? Saatko rauhassa levähtää? Miltä patjalla olo tuntuu, kun on hereillä?
4. Tykkäätkö, jos aikuinen silittää tai on vierelläsi nukkumahuoneessa? Jos tykkäät, niin miksi? Jos et tykkää, niin miksi?
5. Mikä sinusta lepo hetkessä on kaikkein mukavinta? Harmittaako joku asia?
6. Tykkäätkö, kun aikuinen lukee satua tai vaikka laulaa?

Valokuvat toiminnallisista menetelmistä

